

Utvärdering av samverkan mot brottslighet vid publika evenemang

Med fokus på sexuella ofredanden

Av Fredrik Granhag, M Sc. kriminologi, på uppdrag av polisområde Storgöteborg

Utgivare
Polismyndigheten

Författare
Fredrik Granhag, 2018

Diariennr.
A592.224/2018
Saknummer: 489

Utvärdering av samverkan mot brottslighet vid publika evenemang

Med fokus på sexuella ofredanden

Av Fredrik Granhag M.Sc. Kriminologi, på uppdrag av polisområde Storgöteborg

2018-07-31

Det skakar när alla hoppar samtidigt och då kan vi nå den effekten vi är ute efter, istället för att var och en jobbar var för sig och tappar gnistan. Det skulle jag säga är det absolut största värdet med att samverka.
[Polis, samverkan Stadsfesten i Skellefteå]

Syftet med att utvärdera samverkan mot brottslighet vid publika evenemang har varit att:

- utvärdera samverkansprocessen utifrån den modell som Brottsförebyggande rådet, SKL och Polismyndigheten har tagit fram.
- utvärdera resultatet av samverkan utifrån anmäld brottslighet.

Utvärderingen har genomförts på uppdrag av polisen i Storgöteborg och finansierats av Brottsförebyggande rådet.

Innehållsförteckning	
Sammanfattning	4
Inledning	5
Om urval av festivaler samt val av metod	5
Analys	7
Processutvärdering	8
1) Initiering	9
Processbild: Initiering	9
2) Egen lägesbild – egna förberedelser	12
Processbild: Egen lägesbild	13
3) Gemensamma förberedelser, gemensam lägesbild	15
Processbild: Gemensamma förberedelser	16
4) Genomförande/Åtgärdsplan	21
Processbild: Genomförande	22
5) Uppföljning	36
Processbild: Uppföljning	39
Sammanfattning: Processutvärdering	39
Effektutvärdering	41
Reservationer	41
Brottskategorierna, gruppering och sammanhang	42
Effekter på utvalda festivaler	46
Luleå Hamnfestival och Stadsfesten i Skellefteå	48
We Are Sthlm och Putte i parken	49
Way Out West	52
Emmabodafestivalen	53
Sammanfattning: Effektutvärdering	54
Avslutande diskussion	55
Referenser	57

1 Sammanfattning

De senaste åren har brottslighet under publika evenemang uppmärksamats. Särskilt stor uppmärksamhet har riktats mot sexuella ofredanden i samband med musikfestivaler. Från olika håll har drivkrafter kommit för att stärka samverkan mellan olika aktörer för att uppnå säkra och trygga publika evenemang. Utvärderingen redovisar hur samverkan har gått till inför 2017 års evenemang (arbetsprocessen) samt redovisar resultatet av de åtgärder som vidtagits (effekter).

1.1 Den lokala samverkan fungerar bra

Den lokala samverkan relateras i utvärderingen till den samverkansmodell som bl.a. BRÅ arbetat fram. Generellt fungerar samverkan bra lokalt även om formerna för den kan variera. BRÅs samverkansmodell följs inte på ett explicit sätt, men dess olika steg finns oftast representerade. Samverkansarbetet präglas av bra arbetsklimat och ”högt i tak”. Arbetsprocessen är snarare dynamisk än strukturerad och i hög grad erfarenhetsbaserad. Arbetet med att skapa en gemensam lägesbild fungerar bra, även om åtgärder kan behöva vidtas för att säkerställa input från de mer resurssvaga aktörerna i samverkan. Viss tendens finns att gå från gemensam lägesbild till åtgärd, utan att genomföra en orsaksanalys. Utvecklingspotential finns bland annat i arbete med *orsaksanalys* samt i viss mån även med *uppföljning* och *målformulering*.

1.2 Samverkan ger åtgärder

Arbetet i de lokala samverkansgrupperna har mynnat ut i flera åtgärder. Flertalet av dessa åtgärder har uppkommit som en direkt följd av samverkan och förutsätter i många fall samverkan för att verkställas. Samverkan är därmed inte bara en aktivitet *före* ett evenemang utan pågår i hög grad *under* själva evenemanget. Utvärderingen visar att samverkansprocessen i sig bidrar till en positiv spiral; där ökad förståelse för de olika aktörernas roller och kapacitet också mynnar ut i ökat förtroende. De vidtagna åtgärderna inkluderar så väl situationella perspektiv som brottsofferperspektiv. Flertalet av åtgärderna kan beskrivas som *proaktiva*, men även *reaktiva* åtgärder förekommer. Frågan kring *mörkertalet* adresseras av samverkansgrupperna och det finns både medvetenhet och strategier för att minska det.

1.3 Åtgärder ger effekt

I utvärderingen framkommer att åtgärderna har gett effekt. Det gäller särskilt för de festivaler vars besökare var hårdast drabbade under 2016. För dessa festivaler visar utvärderingen att antalet anmälda sexuella ofredanden minskade med ca: 90 procent från år 2016 till 2017. Dessutom finns stöd för att även mörkertalen för brottskategorin minskade under samma period.

Då flera åtgärder genomförts samtidigt har det varit svårt att lyfta fram effekten av enskilda åtgärder. Dock framstår det som att det finns en särskilt stor brottspreventiv potential i hur själva utbudet på festivalen ser ut: *vilka* artister som spelar och *när* de spelar. Även åtgärder som bidragit till att stora delar av personalen varit engagerad och känt delaktighet bedöms ha haft effekt. Att en direkt effekt uteblivit på flera av de undersökta festivalerna förklaras främst av att brottsligheten redan var låg år 2016. Utifrån den bild som framkommer gällande anmäld brottslighet år 2017 vid de

utvärderade festivalerna så går det inte att betrakta dem som problemområden. Ett undantag utgörs möjligen av den festival där en särskild insats gjordes mot narkotikabrottslighet under 2017. De goda erfarenheterna från samverkan kring publika evenemang bedöms ha överförbarhet till upplevda problemområden i samhället i övrigt.

2 Inledning

Detta är en utvärdering av samverkan mellan olika aktörer i samband med publika evenemang år 2017. Det övergripande syftet med samverkan har varit att skapa trygga och säkra evenemang. År 2016 bildades en arbetsgrupp inom Polisen med uppgift att utforma en åtgärdsplan mot sexuella ofredanden vid publika evenemang. Utgångspunkten var BRÅs samverkansmodell¹. I februari 2017 hölls en konferens med Polisen och festivalarrangörer. Samverkansmodellen presenterades, den nationella lägesbilden uppdaterades och tänkbara orsaker till brottsligheten ringades in. Även om flera brottskategorier diskuterades, som t.ex. fickstölder, våldsbrott och personrån, så riktades särskild uppmärksamhet mot sexualbrott och då särskilt sexuella ofredanden.

Under 2017 tillämpades denna modell för samverkan, om än i olika hög grad, vid ett stort antal publika evenemang. Samma år bildades också den *nationella samverkansgruppen för trygga och säkra evenemang* (nedan kallad den nationella gruppen). Gruppen består av representanter från Polisen, RFSU, Svensk Live² och Länsstyrelsen i Stockholms län. Under 2017 arbetade den nationella gruppen för att öka samverkan mellan olika aktörer bland annat genom ett flertal utbildningar för nyckelaktörer³ där olika åtgärder diskuterades. Gruppen har även arbetat fram ett profilmaterial där samverkan mellan olika aktörer lyfts fram och ett gemensamt budskap (Vi är här för din trygghet) betonas.

Det är tydligt att olika aktiviteter har skett med start år 2016 och fortsatte under 2017 som kan tänkas ha påverkat samverkan kring olika festivaler under sommaren 2017. Den övergripande frågan för utvärderingen är på vilket sätt (om något) förändrades genomförandet av festivaler sommaren 2017 i relation till tidigare års genomförande; och hade dessa förändringar någon effekt som avspeglas i antalet polisanmälda brott. Utvärderingen är fokuserad på samverkan på lokal nivå. Den består av två delar: en processutvärdering och en effektutvärdering. Ambitionen med processutvärderingen är att visa hur samverkansprocesserna gått till och sätta det i relation till BRÅs samverkansmodell. I effektutvärderingen sätts de genomförda åtgärderna i relation till utfallet av antal anmälningar på respektive festival.

2.1 Om urval av festivaler samt val av metod.

Urvalet av festivaler kan beskrivas som ett strategiskt urval, där ambitionen varit att få så stor spridning mellan olika variabler som möjligt. Variabler som antogs kunna påverka såväl samverkansprocessen som effekterna av samverkan. De variabler som diskuterades inför urvalet var: arrangör (skillnader mellan kommunal och privat arrangör); målgrupp (riktar sig festivalen mot en specifik målgrupp t.ex. ungdomar eller

¹ Som presenteras i "Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete" (Brå, 2016)

² Svensk Live är en branschorganisation för konsert-/festivalarrangörer.

³ Gruppens egna uppskattningar gör gällande att man nådde ca: 160 nyckelaktörer under 2017.

är målgruppen bredare); eventuell entréavgift (vissa evenemang har ingen entréavgift medan på andra evenemang kostar biljetten en försvarlig summa); boende i anslutning till festivalen (finns camping i anslutning till festival eller får mer långväga besökare bo på hotell). Arbetet med urvalet av festivaler gick från ett relativt stort antal tänkbara festivaler till ett urval om sex. Antalet festivaler som skulle utvärderas fick också sättas i relation till de tidsramar som fanns för utvärderingen.

Bild 1. Matris festivaler och urvalsvariabler

	We are Sthlm	Way out west	Putte i Parken	Emmabodafestivalen	Luleå hamnfestival	Stadsfesten Skellefteå	Fördelning
Huvudman							
Kommunal	X				X		2
Annan t.ex. AB,		X	X	X		X	4
Entré							
Betalande		X		X		X	3
Icke-betalande	X		X		X		3
Geografiskt omr.							
Storstad	X	X					2
Mindre/mellan			X	X	X	X	4
Målgrupp							
Ungdomar	X			X			2
Bred målgrupp		X	X		X	X	4
Boende							
Camping				X			1
Reguljärt	X	X	X		X	X	5

Festivalerna We Are Sthlm och Way Out West har vissa likheter då båda äger rum i en storstad, men också stora skillnader vad gäller arrangör (kommunal och privat), målgrupp (ungdom och bred målgrupp), entréavgift (gratis och betalande publik). Luleå hamnfestival och Stadsfesten i Skellefteå har vissa likheter i det att de äger rum i en medelstor norrländsk kommun (båda kommunerna runt 70 000-80 000 invånare varav cirka hälften bor i tätorten). Skillnader mellan festivalerna är bland annat att i Luleå är kommunen arrangör medan i Skellefteå är det ett privat bolag, samt att i Skellefteå är det en entréavgift medan i Luleå är det fri entré.

Putte i parken är en festival som sker i Karlstad samt en handfull andra städer och är ett arrangemang i privat regi med fri entré. Emmabodafestivalen sker i en liten kommun. De har ungdomar som tydlig målgrupp samt en camping i direkt anslutning till festivalområdet.

Som nämnts ovan så är det ett strategiskt urval med ambition att inkludera mångfalden bland de olika variablerna som diskuterats ovan. Grundläggande villkor för att en festival skulle bli aktuell för utvärdering var att år 2017 inte skulle vara det första året som festivalen arrangerades och för de utvalda festivalerna uppfylldes detta kriterium med råge, då de i de flesta fall har en lång historia bakom sig. Ett annat kriterium var att åtminstone polis och arrangör ägnat viss tid åt samverkan – bland samtliga utvärderade

festivaler har samverkan mellan dessa två aktörer förekommit och i samtliga fall har samverkan också inkluderat fler aktörer.

Till största del består den insamlade empirin av intervjuer med olika aktörer som varit med under samverkansprocessen. Totalt har närmare 40 personer intervjuats i de flesta fall har intervjuerna gjorts på plats hos respektive aktör. Av praktiska skäl har telefonintervjuer genomförts i några fall, och i något enstaka fall har det skett via mail. Intervjuerna har tagit ca en timma och en intervjuguide med övergripande frågor har använts. Intervjuguiden har skickats till respektive aktör inför intervjutillfället. Intervjumaterialet har kompletterats med dokumentation bestående av bland annat erfarenhetsberättelser, villkorsuppföljningar samt underrättelserapporter för respektive festival. Utöver det har också informations- och utbildningsmaterial samlats in.

2.2 Analys

Arbetet består av två större delar: dels en processutvärdering, dels en effektutvärdering. Procesutvärderingen är uppbyggd på en jämförelse mellan teori och praktik, det vill säga hur samverkan har gått till i praktiken runt de olika festivalerna relateras till hur samverkan beskrivs i ”Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete” (Brå, 2016)⁴. Ambitionen har varit att försöka visa på hur samverkan har fungerat i praktiken genom att lyfta fram kvalitativa skillnader och nyanser i samverkansarbetets olika faser, något som i utvärderingen kallas för ”den gemensamma processbilden”. Den gemensamma processbilden visar således hur de olika faserna i samverkan kan gå till, inte vilken festival som gjort vad.

Bild 2. Arbetet med gemensam processbild

⁴ Nedan i texten kallas publikationen för ”Samverkansboken”.

Vidare har den gemensamma processbilden relaterats till den bild som ges i "Samverkansboken" i något som kan beskrivas som en jämförande analys.

I samband med redovisningen av den gemensamma processbilden så har flera citat från transkriberade intervjuer valts ut. Vägledande för urvalet av citat har varit att de skall fånga kvalitativa skillnader och täcka alla viktiga aspekter. Det finns också en tanke bakom en förhållandevis generös redovisning av citat, som, förutom att det är ett sätt att låta den intervjuade komma till tals, och ett sammanhang ges, så ökar förhoppningsvis också möjligheterna för olika läsare att dra egna och ibland annorlunda slutsatser än de som dras i arbetet. Beroende på vilken utgångspunkt och bakgrund varje enskild läsare har så kan citaten få olika innebörd, något som sannolikt talar för ett bredare användningsområde av utvärderingen, även utanför samverkan runt publika evenemang.

3 Processutvärdering

I arbetet med att skapa trygga och säkra evenemang, från våren 2017 och framåt inleddes ett riktat arbete som syftade till att stärka samverkan mellan olika aktörer i samband med publika evenemang. Publikationen "Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete" (Brå, 2016), som är framtagen av Brå tillsammans med SKL⁵ och Polisen, var tänkt att användas som stöd för hur samverkan skulle gå till.

En samlad bild från de samverkansgrupper som har utvärderats visar att samverkansboken och dess modell för samverkan i olika grad har varit vägledande. Det vore en överdrift att påstå att den går som en "röd tråd" genom samverkansgrupperna. I vissa fall finns en medvetenhet om den, i andra fall har samverkan pågått utan tydliga inslag från "samverkansboken". Inte i någon grupp har den använts på ett explicit sätt, i den meningen att aktörerna vinnlagt sig om att följa modellens olika steg i kronologisk ordning. Icke desto mindre har en omfattande samverkan ägt rum både inför och under de olika festivaler som har utvärderats. Några av de fem faser som det redogörs för i samverkansboken (Brå, 2016) blir på ett närmast logiskt sätt en del i samverkan oavsett om aktörerna är medvetna om att det är delar av samverkansmodellen eller inte.

I tur och ordning redogörs kortfattat för de olika faserna i samverkansprocessen: *initiering; skapa egen lägesbild; skapa gemensam läges-/problembild; genomförande av åtgärdsplan; uppföljning*, med utgångspunkt från "Samverkansboken". Den läsare som vill få en fördjupad förståelse av de olika faserna bör, istället för den summariska presentationen här, läsa de mer utförliga kapitlen i "Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete" (Brå, 2016).

Angående festivalen We Are Sthlm så är det möjligt att beskriva det som att de till viss del gått sin egen väg och att de började sin resa något år före de andra festivalerna. Festivalen fick stor medial uppmärksamhet kring påstådda sexuella ofredanden redan efter 2015-års festival, trots att antalet anmälningarna inte var anmärkningsvärt många. Det fanns dock skäl för polisen och andra att tror att mörkertalet var stort och av den anledningen kom krafttag mot sexuella ofredanden att implementeras redan 2016 i Stockholm. Vad gäller metodstöd för detta (och för ett mer generellt säkerhetsarbete på

⁵ Sveriges Kommuner och Landsting

festivaler) så har en grupp, bland annat bestående av festivalens säkerhetsansvarige, arbetat fram en evenemangsutbildning med tillhörande material. Utbildningen och materialet vilar på sex grundpelare: omvärldsbevakning; riskanalys; utbildning; information och kommunikation; samt krisberedskap.

Vad gäller specifikt festivalen We Are Sthlm blir de, i den här utvärderingen, utvärderade utifrån en mall som de inte arbetat efter och naturligtvis vore det mer rimligt att utvärdera dem efter sina egna riktlinjer och tankar kring evenemangssäkerhet. Emellertid så är modellen i "Samverkansboken" så övergripande att den också blir användbar för utvärdering av We Are Sthlm, då det skett en omfattande samverkan mellan olika aktörer runt festivalen. Det finns flera goda exempel, frukter av samverkan, i Stockholm, vilket talar för att We Are Sthlm inkluderas i utvärderingen. Dessutom är det så, som också nämndes ovan, att bland de andra utvärderade festivalerna så är det i olika hög grad som "Samverkansboken" varit vägledande.

3.1 1) Initiering

Initiering handlar om att starta samverkan och säkerställa att det finns organisatorisk kapacitet för att genomföra den. Under initieringsfasen bör frågor som tidsramar för arbetet adresseras (var, när och hur ofta träffas gruppen?) samt frågor rörande styrning (vem är sammankallande?). Det handlar också om att förtydliga de olika aktörernas roller, klargöra mandat och befogenheter samt ge legitimitet åt samverkansarbetet. Det är också viktigt att det pågående samverkansarbetet kommuniceras och förankras i respektive organisation. Vad gäller förankring i den egna organisationen så bör den som representerar en part i samverkan veta med vilket mandat man kan agera och veta vilka frågor som personen i fråga är beslutsmässig i.

I "Samverkansboken" (Brå, 2016: 21) lyfts två funktioner fram som särskilt viktiga: *kommunpoliserna och den kommunala samordnaren* och det betonas att dessa två funktioner har en viktig roll vad gäller att driva samverkansarbetet mellan aktörerna men också inåt i den egna organisationen. I anslutning till detta (Brå, 2016:23) motiveras också vikten av att skapa både engagemang och förståelse inom den egna organisationen då även verksamheter som inte primärt är brottsförebyggande kan ha en indirekt brottsförebyggande eller trygghetsskapande effekt. Exempel på detta kan vara hur ombyggnationer hanteras, vad gäller till exempel sikt och ljusförhållanden (Brå, 2016:23).

Vidare kring den inledande initieringsfasen betonas vikten av att lära känna varandras organisationer och de resursmässiga förutsättningar som sätter ramar för organisationerna (Brå, 2016:26). Vikten av att de samverkande parterna är jämbördiga betonas (Brå, 2016:28) så att det inte bara är en part som bestämmer lägesbild och arbetets inriktning. Istället, och för att nå framgång i samverkansarbete, bör alla parter känna engagemang och se vinsten med arbetet.

3.2 Processbild – initiering

De festivaler som undersökts har en relativt lång historia bakom sig. Gemensamt för samtliga är att samverkan inte var något som påbörjades våren 2017 utan har en historia som går betydligt längre tillbaka. Det är också olika uppfattningar huruvida någon ny

fas egentligen inleddes våren 2017. Några menar att de redan 2016 fick del av en rapport⁶ från NOA (Nationella Operativa Avdelningen/Polisen) som uppmuntrade samverkan med särskild prioritering mot sexuella ofredanden. Medan andra menar att det snarare är ett arbete som fortsatt kontinuerligt. Bland flera festivaler har det arbete som skett i den nationella gruppen (nationella samverkansgruppen för trygga och säkra evenemang) fått genomslag. Tydligt är dock att sexuella ofredanden prioriterades inför 2017 års festival, även om det i något fall skedde redan 2016.

Vad gäller den samverkan som sker inför en festival så kretsar den i huvudsak runt de villkor som ställs efter att en ansökan om att arrangera en festival lämnats in. Då samtliga festivaler som utvärderats har erfarenhet från tidigare år så inleddes 2017 års samverkan med en tillbakablick på 2016 års festival. Från de olika aktörernas perspektiv fanns då en möjlighet att ventilera frågor och för tillståndshandläggaren att kalibrera villkoren. I något fall sågs uppföljningsmötet efter festivalen 2016 som att vara det första mötet inför kommande års festival.

I samtliga fall är det betydligt fler parter än arrangör och polis som är med under samverkansmötena. Exempel på andra aktörer är räddningstjänst, alkoholhandläggare (kommunen), representant för park och natur (kommunen), representant för miljö och hälsa (kommunen), trafik-gatukontoret (kommunen), social resurs/fältverksamhet (kommunen) tillståndshandläggare (polisen), länsamordnare brottsförebyggare/ANDT (länsstyrelsen), akutmottagningen (landstinget), ambulanssjukvård (landstinget) samt privata säkerhetsbolag/säkerhetsansvariga (anlitade av arrangören). Flera av de kommunala representanterna har det gemensamt att de också utgör remissinstans för villkoren i ansökan.

Gemensamt för de utvärderade festivalerna är att vid åtminstone något tillfälle så träffas samtliga inblandande aktörer, vilket också kan inkludera frivilligorganisationer som svenska kyrkan och Röda korset. Det skiljer sig dock festivaler emellan om den större gruppen av aktörer hålls intakt under samtliga möten, oavsett dagordning, eller om möten sker mellan de aktörer som har mer aktörsspecifika frågor att diskutera. Om det hålls få eller kanske bara ett stormöte med alla aktörer, så får detta mer karaktären av generell information från arrangörens sida.

... men då var det mer en presentation från arrangörens sida. Hur blir detta årets upplägg, hur blir området, nyheter, vad har man tagit bort, vad har man lagt till. Gällande lägesbild så kommer den i ett senare skede, då vi sätter oss ner och uppdaterar lägesbilden, vilka problembilder vi har, vilka åtgärder vi skall vidta.

[Polis, samverkan Way Out West]

Det finns de festivaler som fortsätter att hålla den större gruppen intakt under månatliga möten, medan i andra fall formeras mindre grupper, som till exempel mellan polisens insatschef och arrangör. Samverkan i dessa mindre grupper sker i stor utsträckning över telefon och via e-post.

⁶ *Lägesbild över sexuella ofredanden samt förslag till åtgärder*, Nationella Operativa Avdelningen, Dnr A093.636/2016

Det är stor variation på vem som är sammankallande till samverkansmöten. I utvärderingen finns exempel på att såväl kommenderingschef (polis), kommunal samordnare, länsstyrelsen som polisens tillståndshandläggare kan agera sammankallande.

Utan att någon direkt fråga ställts om samverkansklimatet i grupperna har det framkommit att det är ”högt i tak” och att det har upplevts som enkelt att lyfta de frågor och funderingar som dykt upp hos respektive aktör.

Sen tycker jag att vi hade ett prestigelöst samarbete med kommun och arrangör, lätt och otvunget på något sätt. En kunde ringa när som helst och bolla, nej nu måste vi ha ett möte, nu måste vi sätta oss ner och snacka, nu måste vi enas om ett budskap, nu måste vi framföra det här. [Polis, samverkan Putte i parken/Karlstad]

Det är också tydligt, vad gäller framförallt de fysiska möten som skedde inför 2017 och hade skett åren innan, att frekvensen och kontinuiteten främjar kunskap om de olika organisationerna som finns representerade; ökar förståelse för de olika funktioner som personerna har som finns med i samverkansgrupperna; samt grundlägger en personkännedom.

Våra möten där, en vinnande grej är att det är så högt i tak. Det är ingen som sitter och håller på någonting. När vi har våra möten... är man orolig för något så säger man det, är något bra så säger man det. Förtroendet, det stärker oss som säkerhets- och vaktbolag, för det känns som att man får jobba ut, istället för att känna att man är styrd.

[Säkerhetspersonal, samverkan Putte i parken/ Karlstad]

Samtliga festivaler har, som tidigare nämnts, en mångårig tradition av samverkan och det är något som också har satt sin prägel på de grupper som formeras inför kommande festival.

I början var det nytt hela tiden, men nu har vi byggt upp något fantastiskt. Det går nästan inte att beskriva vilken harmoni vi har i gruppen. Jag brukar retas lite med Svensk Live-arrangörerna. Jag brukar reta dem och säga att ni får fan komma upp till Norrbotten för att se hur vi löser saker här uppe.

[Arrangör, samverkan Luleå Hamnfestival]

I samband med festivalernas genomförande är det vanligt förekommande med någon form av mer operativa möten, som i vissa fall beskrivs som utsättningsmöten. Under dessa möten som oftast inkluderar arrangör, polis och säkerhetsansvarig går man igenom händelser från gårdagen och ser över resurser och dimensionering inför kommande kvälls program på festivalen. Erfarenheten från dessa möten finns också med när aktörerna träffas i samverkansmöten i samband med planering inför kommande festivaler.

Kommentar: Intrycket är att de olika samverkansgrupperna har hittat sin form och det finns en förväntan om att formen från föregående år också bildar modell för det

kommande året. Det framstår lite som en balansgång att hitta rätt i antal möten, där *för många* möten kan uppfattas som en tidstjuv, medan *alltför få* möten inte bidrar till att främja relationen och förståelsen för de olika aktörerna. Den bild som förmedlas är att det oftast råder ett ödmjukt tonläge under mötena.

3.3 2) Egen lägesbild – egna förberedelser

I "Samverkansboken" beskrivs hur de egna förberedelserna kan gå till (Brå, 2016:32-43). Med *egna* menas i sammanhanget det specifika bidrag som varje samverkansaktör kan ge som input i uppbyggnaden av den gemensamma lägesbilden. Det centrala i de egna förberedelserna är att varje aktör samlar kunskap och kartlägger den lokala situationen från sitt specifika perspektiv, för att kunna bidra till den gemensamma lägesbilden. En viktig källa är statistik kring brottslighet. Utöver kriminalstatistik kan även annan statistik användas från till exempel trygghetsundersökningar, drogvaneundersökningar och i förekommande fall boendeundersökningar, som då kan utgöra ett komplement till kriminalstatistiken.

Vad gäller statistik kring anmälda brott så är den statistiken inte helt oproblematiserad. Framförallt vad gäller *mörkertalet* dvs relationen mellan den *anmälda* och den *faktiska brottsligheten* och variationer i relationen. Dels vad gäller att vissa brottskategorier anmäls i högre utsträckning (lågt mörkertal) som till exempel stölder och bostadsinbrott (vilket till stor del förklaras av krav från försäkringsbolag) medan andra brott, som till exempel sexuella ofredanden, utmärks av höga mörkertal (dvs. endast en mindre del av den faktiska brottsligheten kommer till polisens kännedom). Dels att attityder till vissa brott kan förändras över tid och resultera i högre eller lägre anmälningsbenägenhet. All statistik behöver tolkas för att möjliggöra rimliga slutsatser, något som i hög grad även gäller kriminalstatistik. Dessutom betonas (Brå, 2016:33) att statistiken om den lokala situationen ofta behöver kompletteras och förtydligas genom särskild kunskap om just de lokala förhållandena från i första hand polisen och kommunala tjänstemän.

En lägesbild bör adressera hur vanligt förekommande ett visst problem är, risker för utsatthet och förändring över tid. Den lokala situationen behöver kunna relateras till något referensvärde och gäller det en kommun, så är det tänkbart att riksgenomsnitt eller läns-genomsnitt kan utgöra referensvärden (Brå, 2016:37). Då brottslighet oftast inte är ett slumpmässigt fenomen så kan en väl genomförd kartläggning identifiera eventuella mönster. Mönster som kan visa att vissa personer, vissa platser och tidpunkter och vissa objekt är mer utsatta än andra (Brå, 2016:41).

En bärande tanke bakom att identifiera dessa mönster är möjligheten att rikta åtgärder och utnyttja resurser effektivt, men det kan också ge en viktig input vad gäller proaktiva strategier samt underlag för orsaksanalys. Sammanfattningsvis går det att konstatera att den gemensamma lägesbilden inte blir bättre än summan av de aktörspecifika lägesbilderna och även om olika typer av statistik utgör någon form av fundament i lägesbilderna kan annan typ av information och kunskap om den lokala situationen vara värdefull.

Vad gäller lägesbild går det att ta fasta på två tidsperspektiv. Dels handlar det om att kartlägga omfattningen av till exempel brottsproblem, risker för utsatthet och förändring över tid, således en historisk erfarenhet som pekar åt ett visst håll och indikerar att om

inget förändras så finns det skäl att tro att dessa problem kan upprepas. Dels handlar det om ett mer framtidsinriktat perspektiv, en omvärldsanalys – där särskilt förändringar som kan påverka den indikerade utvecklingen blir intressanta. Vad gäller publika evenemang så kan det handla om en viss typ av artister som lockar en viss typ av publik, men det kan också handla om ombyggnationer i en stadskärna som påverkar framkomlighet (Brå, 2016:32-43).

3.4 Processbild: Egen lägesbild

De undersökta festivalerna har en lång tradition av att samverka och det sätter avtryck vad gäller arbetet med den egna lägesbilden. Det tycks också som att själva begreppet *lägesbild* är tøjbart och vad som åsyftas kan bero på vilken organisation man företräder och vilken relation och erfarenhet respektive aktör i samverkansgruppen har till begreppet *lägesbild*. Från polisiärt och räddningstjänstperspektiv så finns en längre tradition av att arbeta med lägesbilder och det finns också resurser i form av underrättelserapporter att tillgå. Medan andra aktörer inte har samma tradition av att tala i termer av lägesbilder och har inte heller samma resurser.

Vad gäller olika aktörers arbete med den ”egna lägesbilden” så visar den på stor variation. Inom en kommun, oavsett om kommunen är arrangör eller inte, så berörs ofta flera olika kommunala verksamheter och lägesbilden påverkas av hur kommunen väljer att arbeta internt. En variant på internt arbete är att en kommunal samordnare skapar en kommunintern gemensam lägesbild som därefter fungerar som input (och egen lägesbild) i samverkansgruppen:

... först hade vi inom kommunen, så att vi inom kommunen hade samma lägesbild om vad som skett tidigare och vad vi kan förvänta oss/.../ sen försöker man få fram en lägesbild kring hur det ser ut för kommunen och då även kranskommuner /.../där blir vi ju sammankallande för det här, och ser till och håller i mötet, och sen är det ju utifrån vad som kommer fram där... så är det ju jag sen som går till polisens och arrangörens möte. Jag tar ju med mig lägesbilden. [Kommunal tjänsteman, samverkan Putte i parken/Karlstad]

Ett intryck från utvärderingen är att det kan variera hur ”nära” de olika kommunala instanserna befinner sig i förhållandes till själva samverkansgruppen och om de är direkt medverkande, eller som i exemplet ovan ger input till den ”kommunala lägesbilden”. Exemplet nedan visar på när en kommunal remissinstans finns med under samverkansmötena.

... dels tidigare erfarenhet. Jag har tittat på andra, Brännbollsyran i Umeå är ett typiskt exempel också som, hur gör dom där, eller hur gör dom inte där, sen kan man ha den dialogen när man väl får in ansökan på bordet. Hur ser det ut? Jaha, ansökan ser ut ungefär som ifjol. Jag kommer fortsätta villkora att ni skall ha, eller inte får ha de här företeelserna. Sen har jag alltid en dialog med polisen och med arrangörens säkerhetsansvarige om hur mycket ordningsvakter behövs för själva serveringsytan. Det skall vara x

antal ordningsvakter i hela området, men vi behöver kanske tio vakter till ett tält som alltid är där och jobbar /.../vi skall ju inte belasta krögarna med onödiga kostnader heller, man har en dialog, vi tre oftast, hur var det i fjol, det var för mycket vakter där, men för lite där – då kan vi ta två vakter därifrån...

[Kommunal tjänsteman, samverkan Stadsfesten i Skellefteå]

Exemplet visar att utöver frågor som är reglerade i alkohollagstiftningen så byggs lägesbilden upp från tidigare erfarenhet och omvärldsanalys.

Erfarenhet framstår som central i de egna lägesbilderna, men det är inte enbart den egna erfarenheten som vägs in, utan även andras. Från arrangörsperspektivet finns exempel på hur andra arrangörers erfarenhet spiller över till den egna samverkansgruppen och det egna evenemanget.

Det är framförallt vetskapen om hur man jobbar på andra arrangemang. I och med att vi tillhör det här Svensk Live, så innebär ju det att vi träffas tre till fyra gånger per år. Det är utbildningar och föreläsningar, men väl så mycket på den friare tiden när man äter middag, när man pratar med till exempel Sweden Rock: vi har infört det här i vårt nya biljettsystem, vilket minskade köerna, det gjorde att vi fick en helt annan säkerhet, slapp trycket! Det tror jag är en sådan här sak som vi kan bidra med in i det här, så jobbar man där, vi har också pratat om att göra det här i år /.../ en del sådan där nyhetsgrejer. Vi hade ett jättetryck i en av våra entréer och då hade vi förberett med kravallstaket. Istället för att stänga en entré gjorde vi fickor och stoppade folk och slussade dem vidare. Det var en sådan sak vi lärt oss från andra festivaler, där de jobbat med sådana saker.

[Arrangör, samverkan Stadsfesten i Skellefteå]

Till den egna lägesbilden fogas också information om kapaciteten eller förutsättningarna inom den egna organisationen.

... som polisen, vi kalkylerar ungefär detsamma som förra året, vi ser ut att kunna mäta med det på egen hand /.../ i första läget så blir det väldigt erfarenhetsbaserat, hur såg det ut i fjol? I den mån det finns parametrar att ta med i form av kända artister eller kanske ombyggnationer i stan – kommer det påverka oss, om vissa gator inte kommer vara användningsbara. Det beror mycket på hur det såg ut i fjol, väldigt mycket en erfarenhetsbaserad lägesbild kan man säga. [Polis, samverkan Luleå Hamnfestival]

Sammanfattningsvis vad gäller det egna arbetet med lägesbild så präglas den till stor del av tidigare års erfarenhet av festivalen, men beaktande görs också av förändringar som kan påverka genomförandet. Exempel på förändringar kan vara av fysisk karaktär, som till exempel att en gata eller en del av stadskärnan kommer vara avstängd och därmed påverka flöden och framkomlighet. Andra förändringar kan vara kopplade till specifika artister och förväntad publik. Ett område som inte explicit hanteras i

”Samverkansboken” är att i aktörernas lägesbild adresseras också den resursmässiga statusen gällande framförallt personal under det aktuella evenemanget. Då flera av festivalerna äger rum under semestertider så är det en faktor som aktörerna förhåller sig till.

Kommentar: Till största delen tycks verkligheten överensstämma med kartan. På några punkter är kartan, det vill säga ”Samverkansboken” mer långtgående särskilt vad gäller den del av kartläggning som syftar till att identifiera mönster. Min uppfattning är att det går att fördjupa kartläggningen av de brott som polisanmälts eller som på annat sätt iakttagits under föregående års festivaler.

Vad gäller till exempel en hot-spot-analys så handlar det om något mer än att inventera ett festivalområdes eventuellt dåligt belysta platser. Det handlar om att utifrån en karta över festivalområdet, med så hög noggrannhet som möjligt fastställa var, när och hur brotten har gått till. Ger en sådan kartläggning indikationer om koncentration av brotten fysiskt, då kan man ha identifierat en *hot spot*. Ser man en koncentration tidsmässigt, då kan det vara fråga om det som kallas för *burning-time*. Det är först efter en sådan analys som det är möjligt att närma sig de situationella förutsättningar som omgärdat situationen som i ett senare skede kan ge input till förebyggande åtgärder. En mer djupgående sammanställning kan också ge underlag till eventuella mönster bland offer och gärningspersoner. Om det går att hitta mönster ur ett offerperspektiv ökar sannolikheten att mer riktade och förebyggande insatser kan göras mot offret.

Även en kartläggning av information om gärningspersoner kan ge viktig input till fortsatt arbete. Dessvärre är uppgifter om brottsmisstänkta ofta knapphändiga, men kanske är det möjligt att försöka komma till en slutsats kring om det är en eller ett fåtal förövare som utfört flera brott; eller flera gärningspersoner som utfört ett eller ett fåtal brott under samma kväll.

3.5 3) Gemensamma förberedelser, gemensam lägesbild

I ”Samverkansboken” ägnas ett kapitel åt *Gemensamma förberedelser* (Brå, 2016:44-65), ur ett samverkansperspektiv handlar det om att foga samman aktörernas egna lägesbilder till en gemensam. En bärande tanke är genom att sammanföra flera olika kunskapsunderlag så kan en mer heltäckande bild skapas. *Gemensam lägesbild* är således den benämning som ges till de sammanförda kunskapsunderlagen. En gemensam lägesbild som beaktar och bejakar flera olika typer av kunskap och statistik kommer ge bättre förutsättningar för att identifiera fler bakomliggande orsaker till problem, jämfört med en lägesbild som alltför ensidigt beaktar ett perspektiv (Brå, 2016: 45).

Ett centralt steg i de gemensamma förberedelserna är att prioritera vilken typ av problem eller brott som samverkansgruppen skall fokusera på. Några av de vanligaste grunderna för prioritering är:

- Vanligast förekommande brott.
- Brottskategorier som ökat.
- Särskilt utsatta områden och platser.

- Särskilt frekventa brottsoffer eller gärningspersoner.
- Resurser finns för att arbeta mot problemet
- Problemet upplevs påverkningbart av parterna

(Brå, 2016:46)

En del av de gemensamma förberedelserna handlar också om att genomföra en orsaksanalys. Med *orsaksanalys* avses att undersöka de sammanhang som leder till brottslighet och förstå varför problem uppstår vid vissa platser och tider (Brå, 2016:48). I ”Samverkansboken” redovisas för *händelsekedjor* som ett förslag på hur en sådan analys kan gå till (Brå, 2016:49). Genom kartläggning av händelsekedjor är det möjligt att identifiera flera tänkbara orsaker bakom problemet, något som kan bana väg för att samordna de brottsförebyggande åtgärderna och förhoppningsvis kunna bryta händelsekedjan före ett brott sker (Ibid).

Ytterligare metodstöd i arbetet med orsaksanalys ges i ”Samverkansboken” där tre olika perspektiv redovisas:

- *Situationellt perspektiv*: kartläggning av orsaker i situationen som bidrar till att brottet begås. Identifiering av hot spots.
- *Brottsofferperspektiv*: försöker förklara varför vissa personer eller objekt utsätts för fler brott än andra.
- *Gärningsmannaperspektiv*: Förklaring till varför vissa personer begår brott. Kategorisering av gärningsmän.

(Brå, 2016:50-51)

Vidare diskuteras också *riskfaktorer* och *strategiska brott* samt fördelarna med att *visualisera orsaker* (Brå, 2016: 51-52). Avslutningsvis i kapitlet om gemensamma förberedelser och orsaksanalys återkopplas till behoven av fördjupad kunskap samt vikten av att statistiska underlag kompletteras med mer kvalitativa data, som exempel på kvalitativa data nämns intervjuer och observationer från personer med stor lokal förankring.

3.6 Processbild: Gemensamma förberedelser – gemensam lägesbild.

I ”Samverkansboken” görs distinkta skillnader mellan olika steg i samverkansprocessen som mellan: *de egna förberedelserna*; *den gemensamma lägesbilden*; och *genomförande (val av åtgärder)*. I de samverkansprocesser som har utvärderats är skillnaderna mellan dessa olika steg betydligt mer flytande eller mer sammanflätat. Det kan ibland bli svårt att avgöra vad som är vad och var skillnaden mellan de olika stegen går.

Hur vägen mot den gemensamma lägesbilden ser ut är till stora delar en spegling av hur formerna för samverkan tar sig uttryck.

Bland de utvärderade samverkansgrupperna finns två varianter. Dels en variant där flera samverkansaktörer träffas regelbundet fram till (och ibland under) festivalen. Dels en variant där det kommande årets samverkan inleds med ett större möte, i vilket flertalet

av de berörda aktörerna är med, därefter övergår samverkan i mer bilaterala enheter, som till exempel mellan den polisiära insatschefen och arrangör (eller säkerhetsansvarig hos arrangören).

Från ett teoretiskt perspektiv baserat på ”Samverkansboken” så skulle det vara möjligt att beskriva konstruktionen av den gemensamma lägesbilden som att varje aktör bidrar med sin egen lägesbild som blir en del av inputen till den gemensamma lägesbilden. I praktiken visar sig den samlade erfarenheten från tidigare års samverkan bli en viktig input och utgör i vissa fall stommen till den kommande lägesbilden.

I grunden ja, tycker jag. Det fanns en gemensam lägesbild tycker jag, den grundar sig i den historiska erfarenheten som representanter från de här olika verksamhetsområdena har alltså, som exempel två eller tre av dom som var med från polisen har i princip varit med på alla festivaler /.../ Likadant med räddningstjänstens representant som nog varit med i ett tjugotal år. Landstinget likadant, från kommunen var ju jag med som inte varit med tidigare, men det finns ju de som jobbar inom kommunen som varit med, inom teknisk service och så, som varit med under väldigt många år. Så ur det perspektivet har man ju, om man nu skall kalla det en lägesbild eller inte, men det är ju ändå en historisk erfarenhet som ligger väldigt djupt där många varit med om många festivaler som går att relatera till.

[Kommunal tjänsteman, samverkan Emmabodafestivalen]

Den bild som framträder under utvärderingen är att den gemensamma lägesbilden snarare växer fram på ett dynamiskt än ett strukturerat sätt. Själva grundidén kvarstår dock om att den aktörsspecifika inputen är viktig. Framförallt sker arbetet med den gemensamma lägesbilden i dialogform mellan de olika aktörerna.

Första mötet med alla aktörer, utifrån sexuella ofredanden, så var det ingen som kom och hade en massa skrivit. Jag hade statistik och definitioner, men jag fick fråga krogarna, ordningsvakter och fältarna: Vad är det dom ser, vad är det dom upplever, vad säger ungdomarna till dom? Och så vidare, det blir ju deras lägesbild, även om de inte har skrivit ner det. Det är den generella lägesbilden de har: Hur vanligt är det och hur mycket anmäls, och det var ju inget bra. Deras lägesbild är att det är hur vanligt som helst. [Polis, samverkan Stadsfesten i Skellefteå]

Erfarenhet och kapacitet att skapa en lägesbild är olika hos de olika aktörerna. Det är tydligt att polisens lägesbild är den som får störst genomslagskraft, vilket inte är helt oproblemiskt. Det finns exempel på förväntningar om att det är polisen som levererar den ”rätta” lägesbilden, det vill säga hur det faktiskt ligger till. Inte minst bland polisens representant i samverkan upplevs detta ibland som problematiskt då det i värsta fall kan begränsa den viktiga inputen från andra aktörer. En förklaring är troligtvis polisens vana av att diskutera i termer av just lägesbilder samt att det också finns resurser inom polisen, som till exempel underrättelserapporter som blir ett stöd i arbetet med att bygga polisens lägesbild och bidrar förmodligen till dess genomslagskraft.

Vad gäller den gemensamma lägesbilden så framgår det att den inte är statisk. Dels befinner den sig i en förändringsprocess och utvecklas i takt med att ny input tillkommer från olika aktörer. Citatet nedan visar på att det finns en dynamik i relationerna kring att bygga den gemensamma lägesbilden.

Vi jobbar väl egentligen på två tåter. Jag sitter på arrangörens lägesbild, den får jag till mig. Den delar jag med min underrättelsetjänst, som får bearbeta den lägesbilden. Dels om man har något att tillföra lägesbilden, dels om man har några händelseutvecklingar på den här lägesbilden. Jag är ju inte så intresserad av hur det ser ut egentligen. Jag är intresserad av... med anledning av att det ser ut så här, vad kan komma att hända. Det är det jag är intresserad av. Så som det ser ut är upp till arrangören att hantera, men händelseutvecklingarna skall jag vara med och biträda arrangören. Då får ju underrättelsetjänsten till uppgift att göra återkommande bedömningar helt enkelt, Man bearbetar lägesbilden som arrangören lämnar ifrån sig, man lägger på lite egna saker som vi kanske har eller vet igenom vår egen lägesbild i den allmänna stadskärnan och sen tittar på alternativa händelseutvecklingar. [Polis, samverkan We Are Sthlm]

Dels förändras lägesbilden som en följd av yttre förändringar som fångas upp i omvärldsbevakningen. Inför sommaren 2017, den 7 april, drabbades Sverige av terrordådet på Drottninggatan, vilket påverkade säkerhetstänkandet kring de kommande festivalerna. Tidsmässigt ännu närmre låg dessutom terrorskjutningen på Ariana Grandes konsert i Manchester den 22 maj, där 22 personer omkom.

Det är både ja och nej, för det är ett givande och tagande i lägesbilden. För det som har varit till exempel att arrangören uttryckt en oro för, vi säger terrorbrott, då kunde ju vi efter vad vi visste lugna dem i det, vilket gjorde att dom kunde släppa det och fokusera på andra grejer. Så ja, det är ett givande och tagande. Jag tror att vi såg, vi kom överens ganska tidigt att vi hade samma mål med det här genomförandet utifrån olika perspektiv och att det skulle vara ett bra evenemang. Så tryggt och säkert det bara kunde vara och när vi bestämde att vi ville samma sak utifrån våra olika roller så underlättade det vår samverkan oerhört mycket. För åren innan har det varit lite mer att vi suttit lite i var sitt hörn, vi har pratat lite olika språk och då blir det inte att vi går åt samma håll riktigt. [Polis, samverkan Way Out West]

Trots att samverkansgrupperna finns och har återkommande möten så är det inte säkert att gruppen lyckas enas om en gemensam lägesbild på alla områden. Så var fallet med Emmabodafestivalen inför sommaren 2017, där aktörerna inte lyckades nå en gemensam lägesbild gällande specifikt problembilden runt narkotika:

Alltså speciellt med Emmabodafestivalen, vi är inte ense från myndighetshåll och från arrangören om att det var en

narkotikaproblematik och att den var allvarlig. Det tycker jag nog inte att vi var, lite problematiskt. Men från myndighetshåll var vi överens om att det är ett stort problem, men från arrangörens sida var man inte lika villig att erkänna magnituden av problemet. Lägesbilden blev väl...vi hade en från myndigheternas sida och arrangören hade en skulle jag vilja säga. Och vi hade nog svårt att mötas. [Tjänsteman länsstyrelsen Kalmar län, samverkan Emmabodafestivalen]

I citatet nedan är det möjligt att tolka in de olika intressen som spelar in och som speglas i den infekterade narkotikafrågan i samband med Emmabodafestivalen.

Jag uppfattar det som att Emmaboda kommun är väldigt stolta över sin festival, för den sätter Emmaboda på kartan. Tyvärr i kretsar kring ungdomar kallas den för MDMA-boda festivalen. Så att i min värld, så hade jag inte tänkt att det är det jag vill förknippa Emmaboda med. Men man möts av företrädare för kommunen som tycker det är en jättebra festival

/.../ Å då har jag precis innan berättat att det är all-time-high, som polisen tagit för narkotikabrott. Det är nästan fyra hundra. Vi har haft dödsfall, vi har massa psykosor. Jag var själv med och såg en avtändning. Jag har aldrig sett en människa må så dåligt i hela mitt liv, å hade vi inte tagit honom hade han varit död idag. Vi var tvungna att söva honom för att få in honom i en ambulans, för han höll på att slå sönder sig. Det har vi precis stått och berättat, och sen får de ordet och då: Det är så roligt, det är så kul med festivalen.

/.../ Sen har jag haft många samtal med arrangören, som menar att: Så ser samhället ut och det är inte så att vi attraherar knarkare att komma till oss, det vill vi inte, säger dom. Det är bra att ni inte vill det, men problematiken finns eftersom den målgrupp som brukar narkotika i större utsträckning attraheras av er festival, era band och den inriktning som ni har på festivalen. Där har vi haft mycket diskussioner.

[Polis, samverkan Emmabodafestivalen]

Vad gällde den gemensamma lägesbilden för Emmabodafestivalen 2017 så var det specifikt narkotikafrågan som samverkansgruppen inte nådde en gemensam syn på, gällande andra frågor, däribland arbetet mot sexuella ofredanden, så var samverkansgruppen enig.

Inom ramen för de gemensamma förberedelserna och den gemensamma lägesbilden ligger också arbetet med att utföra en orsaksanalys. Den bärande idén med en orsaksanalys är att identifiera, för att i bästa fall kunna påverka de faktorer och sammanhang som kan leda fram till att ett brott eller ett problem uppstår. Det finns en tendens bland de utvärderade festivalerna att den gemensamma lägesbilden och

problembilden ganska snabbt glider över i åtgärder, utan att en egentlig orsaksanalys görs.

Det vi missar, tror jag utan att ha något belägg för det, det är vad som orsakar problemet. Vi har ett problem, vi skall lösa problemet, vi skall släcka branden! Men om vi bygger bort problemet, eller arbetar brottsförebyggande mot problemet, kanske det aldrig ens hamnar i åtgärd, eller ja det blir en åtgärd ändå, en förebyggande. Med ganska enkla medel, innan pratade vi ju inte alls om mörka platser, eller platser som kanske var lite folktomma inom insatsområdet, utan hände något där så gick vi dit och åtgärdade, tog upp en anmälan, men istället för att det här kanske skall belysas eller här kanske vi skall ta ner några träd? Ok, skall vi ta ner träd, så får man prata med staden, med park och natur. Då involverar man många, å ställer man den frågan utan att förklara: Vi önskar att ni tar ner detta trädet, men varför då? Är alla involverade som skall vara involverade, så blir det ju väldigt lätt, då har vi ju samma lägesbild! [Polis, samverkan Way Out West]

I utvärderingen är det ovanligt med explicita orsaksanalyser. En anledning kan vara att kunskapsinhämtning behöver vidgas, då den lokala kunskapen kanske inte alltid förstår vad gäller bakomliggande orsaker till olika typer av kriminalitet. Citatet nedan utgör ett undantag då det framgår att aktören i samband med orsaksanalys ansträngt sig för att vidga cirkelarna.

Om jag kunde fått en femma för varje timme vi diskuterade det här så skulle jag kanske gått tidigt i pension. Alltså det var ett evigt stötande och blötande och intagande av information, läsa gamla utredningar, Brå och statistik. Vi tittade utanför Sverige, hur ser det ut, goda exempel, dåliga exempel, vi var ju också ganska sargade efter mediabehandlingen... [Arrangör, samverkan We Are Sthlm]

I "Samverkansboken" ges exempel på olika metodstöd för att genomföra orsaksanalyser och bland de utvärderade festivalerna tycks det inte finnas någon tradition att använda sig av dessa metodstöd. Undantag finns som i exemplet nedan som handlar om att upprätta en "krim-jour" på plats för att direkt kunna ta emot anmälningar.

Kommenderingschefen anslår ju vad den vill uppnå, den ville släcka mörkertalet – det var ordern jag fick. Mörkertalet skall bort, om det nu finns något?

/... / Jag måste ju ställa mig själv frågan: finns det ett mörkertal? Ja vad vet jag, jag vet ju bara vad statistiken säger. Jag gav förslag på organisation.

/... / Jag jobbar hela tiden med händelsetråd, ett händelsetråd innebär ju att något händer här, så får du följande utveckling, men ett händelsetråd kan ju också bakspåras... händer det här, hur har

vi kunnat möta det tidigare, för tidigare har vi ju omhändertagit och avvisat folk. Det har varit tydlig polisiär närvaro på plats där vi tror det kan hända, men det har uppenbarligen inte räckt. Det har inte varit tillräckligt. När folk blir utsatta för brott så vill man inte medverka, men då måste jag ju i det här händelseträdet istället omhänderta det här. Jag ville utveckla hur vi omhändertar ärenden. Det innebar en nästan 30-procentig ökning av resursen, otroligt kostsam för polisen, men otroligt viktig just då. [Polis, samverkan We Are Sthlm]

Kommentar: En utmaning för samverkansgrupperna tycks vara att genomföra en orsaksanalys, som en fas mellan problembild och åtgärder. Min uppfattning är att steget från problembild till åtgärder ofta tas utan att en orsaksanalys genomförs.

Vad gäller att bygga den gemensamma lägesbilden så är min uppfattning att det finns en vilja att ”plocka in” flera olika perspektiv. Uppfattningen är att polisens lägesbild utgör ett fundament för den gemensamma lägesbilden och de andra aktörernas input blir närmast ett komplement till den polisiära lägesbilden/problembilden. När det kommer till de brottsförebyggande insatserna så uppfattar jag det mer som att polisen förväntas ha lösningen på problemen och att inputen från samverkansaktörerna inte är lika tydligt. Kanske beror detta på att man inte på ett explicit sätt diskuterar eller genomför en orsaksanalys med samma breda engagemang som finns under konstruktionen av den gemensamma lägesbilden.

Perspektivet som redovisas i Samverkansboken kapitel om gemensamma förberedelser är till största del ett brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv, det vill säga *proaktivt*. När det kommer till de gemensamma förberedelser så framgår det tydligt att utöver det proaktiva perspektivet finns också ett mer operativt och brottsbekämpande perspektiv som i sammanhanget skulle kunna kallas för *reaktivt*.

3.7 4) Genomförande-/åtgärdsplan

Det fjärde steget i samverkansprocessen kallas ”Genomförande” och behandlas på sidorna 64-79 i ”Samverkansboken” (Brå, 2016). Kapitlet ägnar framförallt utrymme åt målformulering och genomförande av åtgärdsplaner. Redan i inledningen poängteras vikten av gemensamma mål och att välformulerade mål också ger vägledning för genomförande och den nödvändiga grunden för uppföljning (Brå, 2016:65).

Två tidsperspektiv diskuteras och skillnad görs mellan kortsiktiga och långsiktiga mål. Samspelet mellan dessa olika tidsperspektiv betonas och de kortsiktiga målen ses i detta sammanhang närmast som åtgärder i riktning mot det långsiktiga målet. När det gäller att formulera mål så presenteras SMART-modellen (Brå, 2016:66-67) som ett tänkt stöd i målformuleringen. SMART är akronymerna för de parametrar som bör beaktas i samband med att ett mål formuleras. Parametrarna är: Specifikt, Mätbart, Accepterat, Realistiskt och Tidsatt.

Vidare i samverkansprocessens fjärde steg ”Genomförande” diskuteras olika former av åtgärder och beroende på vilken typ av orsaker som åtgärderna riktas mot så kan åtgärderna delas in i grupperna *situationella åtgärder* och *sociala åtgärder*. Till

situationella åtgärder räknas de som syftar till att förändra något i den fysiska miljön där brottet begås. Det kan till exempel handla om att öka kontrollen genom fler poliser, fler ordningsvakter eller helt enkelt försöka öka antalet människor utan något brottsligt uppsåt på den aktuella platsen. Men det kan också handla om göra ett utsatt objekt mindre lämpligt genom till exempel lås och larm (Brå, 2016:68)

Sociala åtgärder handlar istället om att påverka attityder och beteenden som ur gärningspersonens perspektiv minskar benägenheten att begå brott och ur målsägarperspektivet minskar risken att bli utsatt för brott. Samtidigt konstateras att ofta är en kombination av situationella och sociala åtgärder det mest effektiva mot ett visst problem.

Vikten av att man försöker dra nytta av både sina egna erfarenheter och andras goda exempel vad gäller åtgärder betonas, men stannar inte vid det, utan även forskning och utvärderingar på det aktuella området bör ses som viktiga kunskapskällor när aktuella åtgärder skall formuleras (Brå, 2016:70)

Mot slutet av kapitlet redogörs också för vinsten med att dokumentera åtgärdsplanerna så det blir tydligt för samtliga inblandade varför, hur, när och vem som skall göra vad, för att minimera risken för att tänkta åtgärder ”hamnar mellan stolarna” (Brå, 2016: 72-73).

3.8 Processbild: Genomförande åtgärdsplan

Inledningsvis vad gäller målformulering så framstår det inte som att de olika samverkansgrupperna använder mål som ett explicit verktyg för att leda verksamheten åt det håll de vill. Dock är det inte en avsaknad av mål, men målen är oftast breda och långsiktiga, i stil med ”vi vill skapa en trygg och säker festival”. I den mån mål skall fungera som ett verktyg för att driva en verksamhet mot ett visst håll så är det viktigt att, om inte alla, så åtminstone några av parametrarna i S M A R T finns artikulera. Ett övergripande mål som ”trygg och säker festival” skulle därför behövas brytas ner till delmål och förtydligas, samt i möjligaste mån göras mätbart och utvärderingsbart.

Ett intressant undantag uppdagades i samverkansgruppen kring Emmabodafestivalen, där arbetet med den lokala problembilden resulterat i att narkotikafrågan prioriterades upp. I samband med beslut om att arbetet mot narkotikabrott skulle intensifieras, så fanns ett delmål med insatsen att andelen kvinnor av dem som greps misstänkta för narkotikabrott bättre skulle svara mot andelen kvinnliga narkotikamissbrukare, som enligt uppgift från en folkhälsoenkät gör gällande att andelen kvinnliga narkotikamissbrukare är ca: 30 procent, medan endast 5 procent av lagföringar för narkotikabrott gäller kvinnliga gärningspersoner.

2017 gjorde vi det. Så vi var uppe på 14-15 procent i varje fall, vilket är bra mycket mer än Sverige totalt, men ändå inte tillräckligt bra, så där kommer jag trycka hårdare nästa år/.../Vi hade ju ganska tydliga mål med kvinnor. Det skall öka och motsvara den nivå som vi ser i folkhälsoenkäter, så där fick vi ett ganska konkret mått. Ok vi har ökat, men vi motsvarar inte måttet, men vi är bättre än vad man är i Sverige totalt sett.

[Polis, samverkan, Emmabodafestivalen]

I exemplet ovan framgår att delmålet uppfyller de flesta kriterier enligt SMART-modellen, dessutom finns ett referensvärde (riket totalt) som resultatet relateras till. Det gemensamma för samtliga festivaler är att flera åtgärder har vidtagits, särskilt mot bakgrund av 2016 års festival. I redovisningen nedan är ambitionen att visa på vilka åtgärder som förekommit och om de primärt varit riktade mot offer och gärningspersoner eller mer situationellt – det vill säga att skapa förändringar och påverka situationen där brottet begås.

1) Alla arbetar med frågan – alla är ”på tårna”

Ett genomgående tema för samtliga festivaler har varit att engagera alla, eller åtminstone så många som möjligt utav de aktörer som finns med under en festival. Utöver poliser och ordningsvakter, finns bland annat funktionärer, volontärer och serveringspersonal. Ett sätt att nå dit har varit med utbildning och information, som exemplet nedan:

Det här gick ju mycket på en känsla, hur upplevde vi genomförandet, vi upplevde det mycket bra, vi hade en bra dialog och ett bra samarbete. Ett av mina mål var att jag ville höja lägsta nivån hos alla som arbetade i det publika evenemanget, från volontär till polis, att vi hade en ökad kunskapsnivå. Vi hade ett utbildningstillfälle för alla funktionärer, där vi pratade trygghet och säkerhet, vi pratade om de fyra brottskategorierna. Sen, den upplevda känslan är att alla jobbade tillsammans, alla var lite mer på tårna om man jämför med tidigare år, men det är ju inget kvantitativt om man säger, det är mer känslan av. Sen hade vi, i händelse av brott, så skulle kedjan, från händelse till att man satt i förhör förkortas avsevärt, möjligheten att anmäla ett brott. Det skulle vara lätt att göra det och det kunde vi se att det fungerade. Vi hade anmälningsmottagning på plats i området, att alla som arbetade visste att stöter man på någon som blivit utsatt för brott så visste dom vad man skulle göra, vänd dig till ordningsvakt som vänder sig till polis, vi kunde få personen snabbt. [Polis, samverkan Way Out West]

Utöver gemensam utbildning och information så kan också engagemanget stärkas genom sociala aktiviteter före festivalen och att de olika aktörerna delar gemensamma ytor under pågående festival som exemplet nedan visar.

Den största anledningen till att samverkan fungerar hos oss är att vi ser alla, hör alla, samlar alla under ett tak, vi fikar ihop, vi äter ihop, vi jobbar ihop. Vi planerar och har gemensamma utsättningar ihop, vi har ett ”hemmaplan” där alla som jobbar med säkerhet träffas, så mötet när man kommer in på ”hemmaplan” är: där sitter en polis och fikar med två unga volontärer. Där sitter en brandman tillsammans med någon som är intresserad av det, alltså dom här mötena som inte är så uppstyrda. Pizzakvällen vi har torsdagen innan festivalen drar igång. Jag kommer ihåg min chef när jag sa att: Jag skulle vilja köpa 200

pizzor! Oah, vi är en kommunal verksamhet hur skall vi kunna redovisa det? Men jag sa 200 pizzor, vi bjuder in över 300 personer, poliser, volontärer, vakter och dom får dricka Fanta och Cola och kaka pizza ihop– det är betydligt bättre investerade pengar än att åka till någon kursgård. Och sen blev det en tradition - pizzakvällen torsdagen innan festivalen, kladdigt och äckligt men funkar jättebra.

[Arrangör, samverkan We Are Sthlm]

Det är tydligt att i olika sammanhang betona att *alla är viktiga* och att *alla är en del av säkerhetsarbetet* har banat väg för ett ökat engagemang och en tilltagande känsla av delaktighet.

Det finns olika aspekter på fördelarna med ett ökat engagemang. Det är inte så att de står i konflikt med varandra, utan tvärtom, närmast kompletterar varandra. Bland arrangörer och polis betonas till exempel vikten av att skapa engagemang och delaktighet hos den personal som finns i och kring festivalen med hänvisning till tillgång till en potentiell resurs. En resurs som skulle kunna behövas i samband med till exempel ett terrorattentat eller omfall av annat slag som till exempel extremväder.

Ja, vi bjuds in och vi bjuder också in till dialog. Vi kör inte bara vårt race utan vi förstår att vi är beroende av varandra i och med att 2016 var det väldigt stort fokus på sexualbrotten och jag vill poängtera att vart enda övergrepp är ett för mycket, men 2017 överskuggades lite av terrorn, med tanke på Drottninggatan, vi pratade väldigt mycket om vad gör vi om detta händer, vi förstod att då är vi definitivt beroende av varandra, för den resursen jag har på plats från polisens sida kan inte hantera 30 000 människor, utan vi är beroende av volontärer och ordningsvakter. Vi pratade mycket om, och ville så ett frö hos alla att det kan hända något här som är oförutsett som gör att vi måste samverka och hjälpas åt. Vi sa till volontärer att nu står ni och håller en gate, eller förser folk med band, men ni kan hamna i en situation där ni måste ta hand om skadade, eller hjälpa till att tömma området, så att alla fick med sig det, att det kan hända något som gör att vi måste tänka om.

[Polis, samverkan Way Out West]

Med ett ökat engagemang hos funktionärer och volontärer mångdubblas det antal ögon och öron som ser och hör händelser under festivalen.

Kort och gott handlar det ju om att alla skall reagera och vi ser ett i värde i alla personers ögon, vi täcker upp ett betydligt större område med funktionärerna /.../ Jag tror att man är mer på hugget, ansvarsbiten, att man får in den /.../ funktionärerna, att de inte bara: Jag står här och kollar att ingen går ut genom grinden, utan: Jag är med på ett lite bredare spektra...

[Säkerhetspersonal, samverkan Putte i Parken/ Karlstad]

Kommentar: Genom exemplen ovan ser vi att det är en kombination av information och utbildning samt gemensamma aktiviteter som lägger grunden för att få ”alla på tårna”. Inte bara genom att betona allas betydelse som en del i informations- eller utbildningsinnehållet, utan även själva företeelsen i sig att man träffas oberoende vilken funktion man har, allt från scenbyggare till serveringspersonal, vid gemensamma utbildningstillfällen och förhoppningsvis fylls av känslan av att var och en är en i laget. Att lyckas med uppgiften innebär förmodligen att en trygghetskänsla också kan spridas på festivalen och påverka inställningen bland besökarna.

Desto fler som väljer att bryta in, lägga sig i när något händer och få stöd för sitt agerande av omgivningen, desto större inflytande får också den informella sociala kontrollen, det vill säga att ”fler bryr sig”. Att få med alla på ett engagemang som i någon mening går utöver den mer definierade funktionen de har på festivalen bör ses som situationell prevention då en sådan miljö innebär ett väsentligt ökat risktagande för en potentiell gärningsperson.

I samband med information och utbildning diskuteras frågor kring normer och attityder, utöver rent juridiska aspekter på olika brottsliga handlingar. Att arbeta för förändrade normer och attityder kring sexuella ofredande kan ses som en form av social prevention, långsiktigt kan det handla om att påverka en gärningsperson att inte begå brott, medan mer kortsiktiga resultat kan uppnås hos offer genom till exempel större benägenhet att polisanmäla. En tanke kring normer och attityder är att det kan vara särskilt viktigt att bjuda in både funktionärer och volontärer till dessa aktiviteter. Då dessa personer förmodligen är de som kommer närmast den vanliga festivalbesökaren och förmodligen har större möjlighet att påverka gällande frågor kring: vad är ok, och vad är inte ok?

2) Prioritera

Angående åtgärden *prioritera*, så är den inte väsensskild från ”Alla arbetar med frågan”, snarare är det en del av vad alla arbetar med. Även om frågan kring sexuella ofredanden var prioriterad på nationell nivå, delvis i form av NOA:s rapport och den nationella samverkansgruppens agerande, så resulterade arbetet på lokal nivå att även andra frågor prioriterades upp, i vissa fall sammankopplat med sexuella ofredanden, som i Luleå hamnfestivals fall, där frågan om sexuella ofredanden delvis hanterades separat, men också sattes i samband med alkohol. Vad gäller Emmabodafestivalen så är det tydligt att narkotikafrågan prioriterades upp, även om dedikerade insatser mot sexuella ofredanden gjordes även där. Prioritering i sig är inte helt oproblematiskt ur ett polisiärt perspektiv då prioriteringen för en polismans agerande till stor del avgörs i och med straffvärdet. I korthet innebär det att en brottslig handling med högt straffvärde skall prioriteras före en brottslig handling med lägre straffvärde.

Sexuella ofredanden är ju regelmässigt ett bötesbrott, ett brott som i normala fall ger böter. Det gör ju att det är betydligt lägre prioriterat än en misshandel, en grov misshandel, det måste vi ta höjd för när vi har ganska mycket brottslighet på en och samma yta under en ganska lång tid. Men i det här fallet ansåg Polismyndigheten att det är lägre prioriterat i rättskedjan men det skall omhändertas /.../ Jag tror att alla var mer på tårna, alla var mer...det räcker inte med att prata med målsägaren om

målsägaren förringar det här /.../ får vi en känning och tror att det har hänt något, då skall vi vara mer som vi är när det gäller till exempel våld i nära relation. I en lägenhet när man kommer och det har varit livat i lägenheten och man sårar på mannen och kvinnan, vi har inte sett något bråk, ingen har anmält något, kvinnan sitter där och vill inte medverka, men är rödgråten – det är ingen situation där vi säger: Ja men då har det inte hänt något vi går härifrån, utan den kvinnan sätter vi oss ned och pratar med ganska ordentligt, precis samma sak gör vi här. Skillnaden är ju straffsatsen på brottet.

[Polis, samverkan We Are Sthlm]

Angående verkställandet av prioriteringen, gällande sexuella ofredanden, så var det tydligt att det inte räckte med att enbart polisen höjde sin prioritering, utan även andra aktörer, inte minst ordningsvakter var en del av verkställandet.

Sen gick det ut tydliga direktiv till ordningsvakter att vi skulle ta minsta grej på största allvar, så om det var någon som kom fram och sa att: den tafsade på mig, men personen kanske inte visste något mer, då skulle den personen ändå slussas vidare för att allt skulle fångas upp. [Säkerhetspersonal Stadsfesten i Skellefteå]

Prioriteringen manifesteras genom att frågan lyftes upp på dagordningen under samverkansgruppens möten. Vid försök att identifiera var intrycket eller påverkan till prioriteringen kom från, så framstår det som att det finns åtminstone fyra olika ursprung till påverkan. En påverkan kommer från NOA/Polisen (Nationella Operativa Avdelningen) genom deras rapport⁷; en annan från den nationella samverkansgruppen (Trygga, säkra evenemang) – särskilt bland de arrangörer som har ett engagemang inom branschorganisationen Svensk Live. Ytterligare en påverkan kommer från media, som har ägnat stort utrymme åt att bevaka musikfestivaler och den brottslighet som har förekommit på och kring festivaler. Vidare finns något som mer skulle kunna beskrivas som ett lokalt engagemang, som utifrån den lokala situationen resulterat i prioriteringar. I de flesta fall har dessa olika ursprung flätats ihop till en gemensam påverkansprocess som styrt prioriteringar åt ettdera hållet.

Kommentar: Att tala om prioritering som en åtgärd kan ifrågasättas, snarare är det gjorda prioriteringar som styr val av åtgärder. Därmed har prioritering en mer indirekt påverkan på åtgärder. Att prioritera sexuella ofredanden kan också ses som en normförskjutning i sig. Tydligt är att frågan har väckt engagemang i de olika samverkansgrupperna och styrt val av åtgärder, detta i en tid som måste definieras som *pre-metoo*, men sannolikt är det fråga om samma engagemang, som senare förlöstes och kom tydligt i dagern genom just metoo-rörelsen, som också bidragit till att frågan prioriterats. Även om några festivaler drabbades hårt, särskilt 2016, så bör även den lägre acceptansen mot dessa handlingar vägas in när frågan diskuteras, och vägas mot uppgifter om den aktuella brottsligheten i sig ökat.

⁷ Lägbesbild över sexuella ofredanden samt förslag till åtgärder, Nationella Operativa Avdelningen, Dnr A093.636/2016

3) Upprättandet av ”krimjour” – civila utredare på plats

På fyra av de sex utvärderade festivalerna upprättades något som skulle kunna beskrivas som en krimjour ute på festivalområdet. Med *krimjour* menas i princip att en del av polisstationen flyttas ut och bemannas med utredare som på plats tar emot anmälningar och inleder utredningar. De genomför förhör med målsägare, vittnen och i förekommande fall misstänkta gärningspersoner. I vissa fall bemannades enheten även med vittnesstödjare och personer från socialtjänsten.

Argumenten bakom att ha utredningsresurser på plats vilar på två antaganden. Ett argument handlar om att utredningsresurser på plats är en väg att minska mörkertalen. Det bygger på antagandet om att är det enklare att anmäla så kommer fler göra en polisanmälan. Enklare i den meningen att utredningsresurser finns närvarande på plats, men också att ordningsvakter och funktionärer kan vara behjälpliga med att hjälpa målsägare och vittnen att komma i kontakt med dessa resurser.

2016 när vi införde krimjouren, då tror jag att vi hade 69 anmälningar och det är ju mångfaldigt fler. Men min uppfattning är fortfarande att omfattningen inte hade ökat. Det var precis samma, men det var bara det att vi vände ut och in på varje sexuellt ofredande, minsta lilla vi fick kännedom om, så hade vi ett omhändertagande. Där var ju samverkan med arrangören, den taktiken var ju också att utbilda arrangören, där vi pratar om regler i rättegångsbalken och brottsbalken och hur det ser ut, vilka straffvärden. Vi informerade vakterna att det här kan du gripa för, du kan envars gripa när du ser det här inträffa och läget är oklart. Då vill vi att du griper personen och ser till att vittnen och målsägare är kvar på platsen, så här vill vi att ni jobbar när ni konfronteras med problemet och sen överlämnar ni snarast till polis. Det funkade jättebra. [Polis, samverkan We Are Sthlm]

Utöver argumenten om att minskade mörkertal fanns också en uppfattning om att utredningsresurser på plats skulle kunna leda till flera lagföringar i slutet av rättskedjan.

...framgångsfaktorer, vi hade bra utredningsresurs som fanns med från start på plats /.../ det blir rätt frågor som ställs, få ut ett snabbt signalement för att eventuellt gripa någon. [Polis, samverkan Putte i parken/Karlstad]

Att ha utredningsresurser på plats innebar att resurs frigjordes för de poliser som jobbar ute på fältet, då de slapp lägga tid på att genomföra anmälan, utan i stället kunde hänvisa till den tillfälliga polisstationen.

Vi gjorde så i år att vi ville underlätta för anmälan, dels för vår egen personal så att man inte fastnar också eller främst för festivaldeltagarna, så vi körde dit två husbilar så gick vi ut med information till alla festivaldeltagarna att husbilarna står här dagtid här kan ni polisanmäla allt /.../ vi ställde dem utanför

entrén så hade vi polispersonal och pkc⁸-operatörer som satt där och tog upp. För PKC var, det är ju en intern samverkansaktör, de har också märkt flera år att de har en topp vecka 30 då kommer det in massa stöldanmälningar och vi har inte samverkat med dem tidigare. Så det var jättebra, vi kunde ju bara skicka bort dem till bussen för anmälningsupptagning så det blev enkelt och vi syntes i flödet hela tiden /.../ Vi satte upp bussarna vid ingången så att alla skulle se oss när de gick in /.../ Minns inte riktigt hur vi kommunicerade ut det, men tanken var att vi skulle synas direkt när man kom dit. Så att man ser bussarna, här är Polisen!
[Polis, samverkan Emmabodafestivalen]

Vad gäller satsningen på utredningsresurser på plats så följde också nya insikter kring hur ungdomar kan resonera kring sexuella ofredanden.

Inte nog med att dom är svåra i grunden att utreda, vill dessutom en målsägare inte medverka fullt ut, då är det ännu svårare. Att en målsägare inte vill medverka när de blivit våldtagna kan ofta ha att göra med skuld känslor, att man skäms. Min uppfattning är att många av de sexuella ofredandena är av lättare karaktär, man tar utanpå kläderna, men man tar fortfarande på ett sexuellt sätt. Min uppfattning är att det inte är på grund av att man skäms som man inte vill vara med och medverka, utan på grund av att det tar för mycket tid, man vill inte bli involverad, man vill inte att mamma och pappa skall få reda på det med mera /.../ då väljer fjortonåringen istället att säga: Nej jag vill inte medverka, det här har aldrig hänt, nej ni får inte ta ID på mig. Jag vill inte vara med, och sen blir det inget av det. Vi har ju ungdomar som utsätts för ganska grova brott, tycker jag ändå, och vi sitter i en förhörssituation vi måste ha långtgående förstahandsåtgärder vi kanske till och med har en gripen. Men för att gripandet skall bestå måste vi få mer information, men målsägaren vill inte medverka för man vill ju ut till sina kompisar för man har ju roligt i folkhavet, man har svårt att förstå följderna av sitt handlande. Man lever här och nu. Det där är ett jättestort problem, men förändringarna vi gjorde 2016 har i alla fall minskat problemen. [Polis, samverkan We Are Sthlm]

Kommentar: Vad gäller insatsen att ha utredningsresurser på plats så är det snarare en reaktiv än en preventiv åtgärd, resursen tas framförallt i anspråk först efter att ett brott förmodas ha begåtts. Åtgärden tar istället sin utgångspunkt från ett brottsofferperspektiv och ansträngningar har också gjorts för att göra tröskeln så låg som möjligt för ett offer och blivande målsägare att göra en anmälan. Ambitionen att genom dessa resurser minska mörkertalet ligger i linje med och kan ses som ett uttryck för en prioritering av sexuella ofredanden. Det är möjligt att se åtgärden som att ha, eller föra med sig viss situationell påverkan, som att poliser på fältet kan frigöras (därmed ökad synlighet) men också att vetskapen hos andra aktörer, involverade i säkerhetsarbetet, som förmodligen

⁸ PKC Polisens kontaktcenter (PKC) som framförallt arbetar med att ta upp polisanmälningar.

blir stärka i sin roll och mer på tårna, då en ”krim-jour” kan förmedla bilden av att polisen på ett konkret sätt visar på både närvaro och prioritering.

4) ”Skruva” på artister, akter och tider

Med ”skruva” menas i sammanhanget ändra, justera och kalibrera. Det handlar således om evenemangets innehåll gällande vilka artister som uppträder och när. Vad gäller de utvärderade festivalerna generellt så har de flesta en blandning av artister från olika musikgenrer, och olika genrer och artister lockar olika målgrupper till festivaler. En bakgrund till att se ”skruvandet” som en åtgärd bygger på en uppfattning om att sexuella ofredanden inte varit jämt fördelad mellan olika artister och genrer under festivalerna. Någon egentlig kartläggning som mer exakt kopplar ofredanden till tid, plats och eventuell artist/genre har inte gjorts, utan snarare bygger det på en erfarenhetsbaserad uppfattning om i vilket sammanhang som flest ofredanden sker. Den genre under vilken de flesta ofredandena tycks ske kan beskrivas med samlingsnamnet EDM/ Electronic dance music, och det skall poängteras att bland arrangörer och poliser inte finns en uppfattning om att musikstilen i sig skulle vara kriminogen. Det är snarare kopplat till den förändring som sker i publikhavet – där publikplatsen snarare blir ett stort dansgolv i kombination med att den här genren i högre utsträckning lockar en yngre publik.

...tittar man på Karlstad så gjorde vi en helt annan bokningsgrej. Jag skulle säga så här, vi plockade bort disco-akterna, de här Summerburst-grejerna a'la Dj, det vi hade störst problem med förra året /.../ så det visste vi om.

[Arrangör, samverkan Putte i parken/Karlstad]

Det som var så jobbigt med 2016 det var att 99 procent av alla anmälningar var i publikhavet framför scen. Och då är det ju jättesvårt att hitta någon gärningsman – jag tror inte det var någon som blev lagförd faktiskt /.../ Där har ju arrangören tagit del av den kritiken också och förbättrat det 2017. Hur dom lägger spelschemat, vilka artister som spelar och i vilken turordning, Man kunde nästan ta på stämningen 2016, 22:30 när det här bandet spelade, hur det förändrades, det byttes publik fullständigt, det vart som en ungdomsgård, det spårade ur allting då.

[Polis, samverkan Putte i Parken /Karlstad]

Men arrangören fick då också kvittot, 69 sexuella ofredanden, från att ha haft 10. Helt plötsligt blir man det som media sa att man var – förstår du problematiken? Vi utvärderade i stort sett varje dag 2016 tillsammans med arrangören, inför 2017 sa arrangören till mig: Vi måste göra någonting radikalt, vi måste förändra vi kan inte acceptera att vi har en festival nästa år med 69 ofredanden, vi kan inte acceptera det, vi måste bli bättre! Vår uppfattning, både min och arrangörens var, att utifrån rådande förhållanden så gör vi nu vad vi kan, jag har en ganska ordentlig organisation för att ta hand om det här, arrangören har ett bra brottspreventivt arbete, men vi kommer inte längre, vi tror inte att vi kan bli bättre än 69

2017 heller. Då bestämde sig arrangören att förändra sitt program och det var förändringen av arrangörens program som gjorde att man landade på 15 eller om det var 10.

[Polis, samverkan We Are Sthlm]

Vad gäller vilka parametrar som finns att "skruva" på som åtgärd varierar beroende på vilken typ av festival det gäller. Exemplet närmast ovan från We Are Sthlm är en utpräglad ungdomsfestival, således med artister som bedöms vara intressanta för ungdomar. Här valde arrangören att de större artister fick spela tidigare på kvällen så publikhavet inte var lika dunkelt samt att totalt sett bokades fler mindre artister (i bemärkelsen inte lika kända). Arrangören valde också att sluta spela musik kl. 22 istället för kl. 23, baserat på uppfattningen att fler brott begås ju senare kvällen går. I fallet med Putte i parken i Karlstad som är en festival med en bredare målgrupp valde arrangören helt enkelt bort vissa typer av musikgenrer.

Det finns exempel från andra festivaler där man medvetet "sparar" en artist som man vet lockar en äldre publik (...vi hoppades att Mikael Wiehe skulle orka gå på ganska sent...) för att fortfarande långt in på kvällen bibehålla en blandad åldersstruktur bland festivalbesökarna. Sammanfattningsvis så tycks de parametrar som arrangören kan "skruva" på att vara vilka artister (hur stora/kända och vilken genre) och när under kvällen de spelar, samt vilken tid som festivalen slutar på kvällen/natten.

Kommentar: Att förändra eller kalibrera utbudet på festivalen är åtgärder som både rör sig inom det situationella perspektivet, men vilar också på både offer- och gärningsmannaperspektiv. Att ändra utbudet, välja bort en artist – eller flytta fram en artist till tidigare på kvällen är förändringar av situationella omständigheter. Väljer arrangören att stänga tidigare på kvällen så är det en förändring av tillfällesstrukturen i den meningen att om det tänkbara offret inte finns på plats så har tillfället att begå brottet försvunnit. Riktigt vad det är som förklarar koncentrationen av brott till vissa artister och tidpunkter är inte helt utrett. Det är tänkbart att stora folkhav i mörker utgör ett rationellt argument för en gärningsperson att begå handlingen just då, när upptäcktsrisken förmodas vara lägre. Men det kan också väcka frågor kring om motivationen att begå sexuella övergrep ökar hos gärningspersoner influerat av viss musik eller vissa artister. Påverkas offrets lämplighet av vissa artister, eller påverkar offren gärningspersoner så att deras motivation ökar. Det framgår dock att arrangören kan påverka, genom att förändra utbudet, utan att nödvändigtvis fullt ut kunna besvara dessa frågor.

5) Kameraövervakning

Kameraövervakning har förekommit på flera av festivalerna. Det är särskilt två antaganden som ligger bakom kameraövervakning. Det ena rör utredningsaspekten. Där en filmsekvens skulle kunna fånga ett sexuellt ofredande där både offer och gärningsperson kan identifieras; något som skulle stärka en kommande utredning och i förlängningen bidra till fler lagföringar. Det andra antagandet bygger på kameraövervakning som en proaktiv åtgärd som avskräcker en potentiell gärningsperson och skapar trygghet för ett potentiellt offer. Under samtal med olika aktörer så har också sekretessfrågan kommit upp till ytan gällande kameraövervakning,

dels kring tillståndsfrågor, men också med vem (om någon) kan polisen dela det filmade materialet.

*...och det hade vi sen 2017, då stod en polis framme vid scen, väst på sig och filmade och det hade viss effekt /.../ Jag uppfattade att det var en trygghetskänsla att vi stod och filmade och det hade vi gått ut i media med. Vi kommer att filma och vi kommer ha kameror i området, dels go-pro kameror på poliser, men även handburen kamera vid vissa upphöjningar. Vi vill ju att de skall känna sig iakttagna, när de känner sig anonyma i en folkmassa, det är då de begår de här dumheterna. Så det tror jag bidrog till, och jag tror att, när vi sen räknar samman allt sen, hade vi fyra fall av sexuella ofredanden, å då vill jag nog påstå att tre utav de fallen hade kunnat vara var som helst i Karlstad, det hade ingen bäring på festivalen. De andra hade lika gärna kunnat ske på McDonalds.
[Polis, samverkan Putte i parken/Karlstad]*

*Vi införde även kameraövervakning av folkhavet, det gav ingenting ur utredningshänseende, eftersom man inte ser de sexuella ofredandena i folkhaven /.../ Vi hade utredningsaspekten som första, men vi har alltid tillkännagett att vi kameraövervakar för att få en skrämmande effekt, men jag bedömer att under de förutsättningar som de här brotten begås så reflekterar inte gärningsmannen om han är kameraövervakad eller inte.
[Polis, samverkan We Are Sthlm]*

Kommentar: Det ena argumentet för kameraövervakning kan ses som uttryck för situationell prevention. För att kameraövervakning skall ses som en preventiv åtgärd så är det avgörande att information om kameraövervakning når ut och att den pågående kameraövervakningen inte är alltför diskret. Tanken är att det ger en avskräckande effekt på en potentiell gärningsperson, och bygger (underförstått) på antagandet om att en potentiell förövare agerar rationellt. I citatet närmast ovan ifrågasätts just graden av rationellt agerande. Om sexuella ofredande snarare är ett resultat av stundens ingivelse, än en rationell handling så minskar stödet för kameraövervakningens avskräckande effekt.

Det andra argumentet, att ge underlag för brottsutredning är reaktivt och bygger på att brottet har begåtts. Under utvärderingen så har det framkommit att vad gäller utredningsaspekten så tycks inte kameraövervakning bidra till fler lagföringar. Anledningen tycks (också i linje med citatet ovan) att det helt enkelt är väldigt svårt att använda filmer över ett folkhav för att fastställa att ett ofredande ägt rum och hitta en gärningsperson.

6) Hög synlighet

Med ”hög synlighet” åsyftas att besökarna skall se att det finns gott om personal, inte minst personal som arbetar med säkerhet. Den bärande preventiva tanken är att få besökarna att känna sig iakttagna särskilt då potentiella gärningspersoner. Men synligheten spelar också en roll vad gäller den som eventuellt blivit utsatt för ett brott

att lätt kunna få kontakt med personal på plats. Personal som skall kunna hänvisa vidare till rätt person, som till exempel utredningsresurser på plats.

Vi jobbade väldigt mycket med synlighet, uniformerad personal, inte bara polis, utan ordningsvakter och publikvärdar, som stod upphöjda i publikhavet, så att den upplevda upptäcktsrisken skulle bli större i alla fall. Den planen lyckades vi bra med.

[Polis, samverkan Luleå Hamnfestival]

Kommentar: Hög synlighet är ett tydligt exempel på en situationell åtgärd, där närvaron av ”kapabla väktare” blir närmast bokstavlig. Det bygger på logiken att om gärningspersonen upplever sig iakttagen så minskar benägenheten att begå brott.

7) Utbildning och information, norm och attitydförändringar

En rad olika utbildnings- och informationskampanjer har pågått både inför och under festivalerna 2017. Ett betydande arbete har lagts ner från den nationella samverkansgruppen för trygga och säkra evenemang. Bland annat har utbildningar arrangerats i samarbete mellan Svensk Live, RFSU och Studieförbundet.

Utbildningsmaterialet har dels ett normkritiskt perspektiv där sexuella ofredanden bland annat kopplas till traditionella könsroller och maskulinitet; och där förändringsarbetet har ett mer långsiktigt perspektiv på frågan. Dels innehåller utbildningar också tydliga och mer direkta tips på hur man kan eller bör agera när man ser något hända som är eller skulle kunna leda till ett sexuellt ofredande. Utbildningarna arrangerades bland annat under våren 2017 och var webbaserade. Utöver detta har den nationella gruppen hållit fysiska informations- och utbildningsdagar runt om i landet, framförallt riktade till arrangörer av musikfestivaler och andra nyckelpersoner. Innehållet i dessa utbildningsinsatser har bland annat fokuserat på vilka typer av brott som förekommer i samband med festivaler (samt information om det juridiska läget gällande rekvisit och påföljder); vilka tillvägagångssätt är vanligt förekommande i samband med dessa brott; hur man kan vara och en agera i förhållande till brottsoffer (lyssna och finnas tillhands) och gärningspersoner (signalement och envarsgripande⁹) samt vara behjälplig med förstahandsåtgärder.

Vi har jobbat ganska länge med det. Vi har pratat om, vi har nördat det ganska länge om att ordningsvakter skall göra det till ett case. Vi har jobbat hårt med att man ”fryser läget”: vad är det? Skall det göras en anmälan eller handlar det bara om att lyssna av eller vad är det? Minsta tecken på att det är ett brott som begåtts så skall vi uppmana till att göra en anmälan här och nu. Vi berättar varför, för att nu är det färskt, det är nu vi kan få vittnen, det är nu vi kan agera, imorgon har vi inte alls samma möjligheter som vi har nu.

[Säkerhetspersonal, samverkan Putte i parken/Karlstad]

Dessutom har den nationella gruppen tagit fram ett åtgärdskort som i punktform listar åtgärder som vägleder ett omhändertagande av ett offer för sexuellt ofredande eller

⁹ Rätten som var och en har att gripa någon misstänkt för ett brott där fängelsestraff är en påföljd.

våldtäkt. Den nationella gruppen har också arbetat fram ett profilmaterial både digitalt och i affischformat som arrangörer kan använda i samband med festivaler. Materialet lyfter fram den samverkan som finns mellan olika aktörer och som syftar till trygga och säkra festivaler. Flera aktörer i de utvärderade festivalerna hänvisar till dessa träffar och menar att de gett en viktig input och ibland varit ett avgörande startskott för att börja agera i frågan kring framförallt sexuella ofredanden.

Parallellt med detta har ett omfattande utbildningsmaterial också arbetats fram i kretsen av säkerhetsansvariga för We Are Sthlm. Ett material som omfattar fler aspekter kopplat till evenemangssäkerhet och där riskanalyser är ett centralt verktyg. Målgruppen har primärt varit arrangörer av evenemang inom Stockholm stad och materialet har inte använts av några av de andra utvärderade aktörerna. Genom sitt bredare anslag kan materialet mer liknas vid den relativt omfattande guide som är framtagen av MSB (Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap)¹⁰.

Vad gäller normer och attityder, särskilt kring sexualbrott så är det ett område som har bidragit till komplexiteten i frågan hos arrangörer och samverkansgrupper. Inte minst har det yttrat sig genom funderingar kring huruvida sexualbrotten ökat eller inte, eller om det är att acceptansen för vad som är ok och inte ok som har förskjutits. Vilket då skulle innebära att fler händelser som tidigare inte anmäldes anmäls idag. Det vill säga toleransen för vissa handlingar har sjunkit och därför anmäls fler ofredanden, även om den faktiska brottsligheten inte har ökat.

Vidare kring normer och attityder så har cirkelarna vidgats i några samverkansgrupper till att inte endast se detta som ett specifikt festivalproblem utan snarare ett samhällsproblem som ibland manifesteras på festivaler. En konsekvens av ett sådant resonemang blir att betydligt fler aktörer måste involveras vad gäller att arbeta med normer och attityder.

Angående sexuella ofredanden, det är något större. Det är större än så, att vidta åtgärder på kvällarna där är en sak, men frågan är större än så. Det här är något som vi måste få med skolan i. Där kände nog arrangören i och med att det var Luleå kommun, så kände de nog ett ansvar. Det handlar inte bara om Luleå Hamnfestival, det är något vi måste få ut i skolorna att jobba med attityder. [Polis, samverkan Luleå Hamnfestival]

Kommentar: Vad gäller information och utbildning så är det en åtgärd som spänner över såväl ett socialt och situationellt perspektiv som offer- och gärningsmannaperspektiv. En försvarlig del av utbildningsinsatserna har ett mer långsiktigt perspektiv där rådande könsroller och maskulinitetsnormer ifrågasätts och diskuteras. Det är insatser som uppmanar till reflektion över attityder och där resultat kanske inte kan förväntas uppnås direkt efter genomförd utbildning, utan behöver mogna fram över längre tid. Vissa av insatserna ligger i linje med en ambition att åstadkomma en attitydförändring på bred front i samhället och bör troligtvis ses som en form av social prevention. Det är dock möjligt att sätta dessa utbildningsinsatser i ett mer situationellt perspektiv, då de med stor sannolikhet bidrar till att "få alla på tårna" något som ger ett mer direkt avtryck i den fysiska miljön.

¹⁰ Säkerhetsguide för evenemang. (MSB 2011)

Vissa insatser kan beskrivas ur ett offerperspektiv, som till exempel arbetet med åtgärdskort, som syftar till att bättre kunna hjälpa och vägleda den som blivit utsatt för ett brott. Att upplysa och informera om envarsgripande kan betraktas som att strålkastarljuset mer riktas mot gärningspersonen. En väl genomförd information på detta område kan tillvarata en potentiell, men vilande, resurs och resultera i att ingripandekapacitet mångdubblas. Baserat på att det är möjligt för envar att ingripa mot ett brott där fängelse finns i straffskalan.

8) Interkommunal- och annan samverkan

I några fall har ett kommunöverskridande samarbetet inletts som en konsekvens av en stundande festival. Det har bland annat handlat om resursen fältsekreterare där tanken varit att kraftsamla denna resurs i och med den pågående festivalen.

Jag var på ett möte /.../ där alla kommunalråden sitter. Då drog jag det här: att vi skulle vilja att ni gav er välsignelse till att man får skicka fältare mellan kommunerna, och drog lite bakgrund kring Emmabodafestivalen och det sa de ja till. Så nu skall vi börja jobba in det lite bättre, försöka formalisera det under våren /.../ att man musklar upp lite, precis. Men nu kommer vi formalisera det lite mer till detta året och det kommer bli bättre generellt. Det gäller ju inte bara Emmabodafestivalen utan det är fler arrangemang. Det är ganska turisttätt här under sommaren, det händer mycket. Då får man flytta fältarna till där det händer, olika stadsfester, då kanske fältarna får åka till Oskarshamns stadsfest, å sen till Kalmar stadsfest, å sen Västervik.

[Tjänsteman länsstyrelsen Kalmar län, samverkan Emmabodafestivalen]

Ett annat exempel på ett kanske mer okonventionellt samarbete har omfattat personal på HVB-hem. I fallet med Putte i parken i Karlstad stod det klart att utifrån uppgifter från målsägare i samband med polisanmälningar att oproportionerligt många misstänkta gärningspersoner beskrevs på ett sådant sätt att kopplingar gjordes till den ökade migrationen till Sverige under framförallt 2015. Tanken med att använda sig av personal från HVB-hem var en proaktiv åtgärd så att en eventuell potentiell gärningsperson genom personalens närvaro skulle uppleva sig mer iakttagen.

Det var något vi tog med till 2017. HVB-hemmen, vi vill ha en representant från varje HVB-hem som är utmärkt med speciell väst, som står och informerar redan vid entrén. Så när de kommer från HVB-hem i Filipstad så: Oj, hon är här, hon som jobbar på vårt boende. [Polis, samverkan Putte i parken/Karlstad]

Kommentar: Åtgärderna som den interkommunala samverkan resulterade i tangerar i hög grad den mer allmänna strategin om synlighet, vilken kan ses som ett uttryck för situationell prevention. Värt att notera, särskilt vad gäller kommunens fältsekreterare är att här kan det mycket väl finnas viktig input, baserad på stor lokal kännedom, som bör vävas in i arbetet med åtgärder och kanske ännu mer i samband med orsaksanalyser.

9) Strategier mot fylleri

I några av samverkansgrupperna lyfts problematiken med fylleri och olika åtgärder har vidtagits för att hålla alkoholkonsumtionen och därmed berusningsnivån på en hanterbar nivå. Fylla ses som ett problem i sig själv men också som en parameter att beakta i en utveckling som kan resultera i sexuella ofredanden, misshandel eller andra brott. Det finns också uppfattningar om att problematiken med alkohol hamnat lite i skuggan vad gäller att diskutera orsaker till olika problem som till exempel sexuella ofredanden.

Jag tror så här, en sak jag flaggat lite för kring sexuella trakasserier, jag saknar en tydligare gemensam problembild/diskussion kring alkohol och droger, för till mångt och mycket är nästan all vår problematik direkt kopplad till alkohol och droger. Men det blir en lite het potatis för det är en väldigt viktig inkomstkälla för arrangören, så den är lite tabu och man vill inte ta på den så mycket för man vill sälja ganska mycket. Sen finns det en alkoholnorm som är känslig generellt, men den tycker jag ibland har tappats bort lite. Mer att: Oj nu är det sexuella ofredanden, då är det afghaner och en kultur! Nej lugn nu, det är alkohol och män. Så vårt problem har alltid varit alkohol och män, inte afghaner och kulturer, och även misshandel och annat är ju alltid direkt kopplade till berusning, då är det ju där vi har en problematik.
[Arrangör, samverkan Way Out West]

En strategi att följa i ett sådant sammanhang är den så kallade Kronobergsmodellen som, förenklat, handlar om att ha en nolltolerans-approach till ungdomar och alkohol, vilket bland annat tar sig uttryck genom direktförverkande av alkohol när den påträffas bland ungdomar. Modellen kan betraktas som proaktiv då ambitionen är att agera tidigt så att ingen berusningseffekt hinner uppnås.

Vi från polisen försökte jobba mycket med direktförverkande, alltså påverka människor att inte bli för fulla, då omdömet tyvärr också försvinner så man kanske helt enkelt låter bli det man får för sig i fyllan. [Polis, samverkan Luleå hamnfestival]

Det arbetas också mer operativt under pågående festival med att följa berusningsgraden på olika ställen som till exempel i öltält eller andra serveringsområden.

Jag kan ta ett bra exempel där: Jag har kunnat se, jag såg vid ett tillfälle under genomförandet att det var ett serveringsställe där berusningsgraden var på väg upp och det är ju en del av problem-bilden att hög berusning medför i regel mer problem och mer brott kanske. Då sammankallade jag arrangören tillsammans med krögaren och gav den lägesbild vi hade att nu har vi sett att berusningsgraden inne på det här området är på väg upp och vi måste göra något åt det. Då tog arrangören sitt ansvar tillsammans med krögaren och gick ut med att då säljer vi färre enheter med alkohol till besökarna, istället för att köpa tre enheter så fick man köpa en

enhet, så tar vi ett nytt möte om två timmar och stämmer av lägesbilden. Då kunde vi se att berusningsgraden var på väg ner och så kunde de köra fullt ut och där finns ju ett ekonomiskt intresse, de tjänar ju pengar på varje enhet. Men de förstod tillsammans med oss, utifrån lägesbilden, stävjar vi detta nu så får vi det lugnare sen och jag kan tänka mig att ett sådant beslut inte hade varit lätt att ta från deras sida, men om vi får en hög berusningsgrad där inne så får ni hantera fyllorna, tillsammans med ordningsvakterna, då kunde de se det ur ett bredare perspektiv att visst det handlar om pengar, men det måste bli bra också.

[Polis, samverkan Way Out West]

Under pågående arrangemang så arbetar några festivaler med konceptet ”varannan vatten” vilket bygger på en idé om att hög tillgänglighet på dricksvatten i förlängningen minskar överkonsumtion av alkohol och därmed tar ner berusningsnivån.

Vi jobbar också med, och fick stöd av vårt landsting med att satsa på varannan vatten, att vi skulle erbjuda det. Utifrån det skapades ett koncept härifrån som faktiskt spridit sig över hela landet, ett koncept som heter Waterbars, som har lite olika utseende, det är också en grej av det hela /.../ sprida det till krögarna att använda det och dels har man enskilda Waterbars, i Luleå exempelvis diskuterar de ledande politikerna sina frågor och delar ut vatten innan...

[Tjänsteman länsstyrelsen Norrbottens län, samverkan Luleå hamnfestival]

Kommentar: Vad gäller direktförverkande av alkohol, enligt Kronobergsmodellen, så är det en tydlig förebyggande åtgärd. Men ovan finns också exempel på att även närmast minutoperativa åtgärder kan vidtas, vilket bygger dels på en fingertoppskänsla att känna av stämningen, men också en väl fungerande samverkan där beslut kan tas snabbt och verkställas omgående.

Att koppla alkohol till brottslighet är att sparka in en öppen dörr inom det kriminologiska fältet, men troligtvis skulle väl genomförda orsaksanalyser landa i alkohol som en gemensam faktor för flera typer av brott. Det finns exempel på att denna koppling görs i några samverkansgrupper, och att frågan ligger och pyr i andra. Ett tänkbart problem är den motsättning som ligger i den ekonomiska förtjänst i försäljning av alkohol och de problem som alkoholen bidrar till att orsaka.

10) Situationell prevention - allmänt

Det förekommer inslag av vad som skulle kunna beskrivas som traditionell situationell prevention, som bygger på antaganden om att såväl brottslighet och känslan av otrygghet ökar i dåligt upplysta miljöer och på undanskymda platser där till exempel träd eller buskage skymmer sikten för förbipasserande. En målsättning kan då vara att genomföra åtgärder som ökar inslaget av naturlig övervakning.

Kommentar: Situationell prevention är ett perspektiv som tydligt är på frammarsch¹¹ och det märks också i de olika samverkansgrupperna. Det blir också tydligt att mer kunskap behövs på detta område, som till exempel rörande ett verktyg inom den situationella preventionen som kallas för ”Hot-spot analyser” och som jag upplever i förekommande fall blandas ihop med mer allmänt verdetagna uppfattningar om var brott begås. En hot-spot analys måste baseras på begångna brott i det aktuella området för att försöka fastställa om brotten är koncentrerade till vissa plaster i området eller inte, samt, i så fall, vad utmärker just dessa platser och hur kan vi förebygga brottsligheten just där. Vissa delar kan bli överförbara, men en genomförd hot-spot analys på ett festivalområde kan inte med automatik överföras till ett annat område.

11) Höjd åldersgräns

Vad gäller åldersgräns så är det helt avhängigt vilken målgrupp festivalen har. Det blir naturligtvis en motsättning i att ha en hög åldersgräns på en festival som har ambition att vara en ungdomsfestival. Vidare handlar det om serveringsområden med alkohol där åldersgräns måste upprätthållas kopplat till serveringstillstånd. Bland de utvärderade festivalerna var det endast i en samverkansgrupp där höjning av åldersgräns diskuterades explicit och det gällde Emmabodafestivalen.

Vi hade en grupp där vi ville få alla kommuner och alla regionala aktörer, så alla kommunerna, polis, länsstyrelse och landsting, att skriva på ett kravdokument kring vad vi ville att arrangörerna skulle göra. Det var bland annat att man skulle ha en ANDT-policy och en handlingsplan och 18-årsgräns då, men vi gick bet på det då.

Kommunerna vägrade skriva på.

[Tjänsteman länsstyrelsen Kalmar län, samverkan Emmabodafestivalen]

Jag har villkorat en 18-årsgräns inför nästa år.

[Polisen, samverkan Emmabodafestivalen]

Kommentar: Bakgrunden till att diskussionerna om höjd åldersgräns på Emmaboda festivalen utgår från en relativt låg åldersgräns, 13 år, i kombination med ett festivalområde som utmärkts av stora mängder medhavd alkohol. Argumentet bakom kan ses ur ett offerperspektiv där miljön inte bedömts lämplig för så pass unga människor.

12) Aktiv spaning och ingripande mot narkotika

Vad gäller den prioriterade narkotikabrottsligheten i samband med Emmabodafestivalen, så genom att festivalen bedömdes som en ”särskild händelse” ur ett polisärt perspektiv så kunde därmed extra resurser frigöras till arbetet på festivalen. De extra resurserna användes bland annat till att upprätta mobila polisstationer, med möjlighet att ta upp anmälningar på plats. Men också genom att fler civilklädda poliser kunde gripa misstänkta inne på festivalområdet.

¹¹ Tydliga inslag i regeringens brottsförebyggande program ”Tillsammans mot brott” (Skr. 2016/17:126)

Ja, jättemycket ecstasy och cannabis. Ecstasy är vanligt förekommande när man slår, mycket mer ecstasy proportionellt än vad vi tar annars i samhället i övrigt. Jag kan ta ett exempel, vi tog dit två aspiranter, den ena tjejen satte tre stycken neonpluttar på ansiktet, vi släppte ut henne på parkeringen och det kom fram någon och...ja hon han inte ens komma från parkeringen och in på området innan hon blev erbjuden att köpa ecstasy. Folk gick runt, en polis tog en, han gick runt med en påse så här, helt öppet och det var massa poliser överallt, å han går runt [slår mot papper] kollar hur mycket han har kvar... [Polis, samverkan, Emmabodafestivalen]

Kommentar: Den satsning som gjordes mot narkotikabrottslighet i samband med Emmabodafestivalen kan ses och förklaras ur olika perspektiv. Att närma sig narkotikamissbrukare från ett polisärt perspektiv med ökade lagföringar som följd så ligger ett gärningsmannaperspektiv nära till hands. Samtidigt finns ett offerperspektiv inbyggt inte minst mot den stora andelen förstagångsmissbrukare (det vill säga tidigare ostraffade), en föreställning om att insatsen görs mot dem för deras egen skull. Ett mer renodlat gärningsmannaperspektiv kräver att insatserna sker högre upp i narkotikakedjan. Samtidigt var polisen tydliga med att denna prioritering skulle göras och spekulationer finns om att ett stort antal förväntade säljare aldrig dök upp på festivalen, vilket då ger insatsen mer prägel av situationell prevention.

3.9 4) Uppföljning

Det femte och sista steget i ”Samverkansboken” handlar om uppföljning (Brå, 2016:80-91). Med *uppföljning* menas att granska arbetets genomförande samt försöka ta ställning till om de vidtagna åtgärderna har haft någon effekt. Uppföljning ses också som ett stöd under det pågående arbetet och vikten av att samverkansgruppen avsätter tid och andra resurser för uppföljning betonas (Brå, 2016:81). Vidare beskrivs de olika delar som en uppföljning kan bestå av: dels att kontrollera om de beslutade åtgärderna blivit genomförda (produktionsuppföljning); dels hur samverkansgruppen fungerat och på vilka grunder beslut om vissa åtgärder togs (processuppföljning); samt om de genomförda åtgärderna har lyckats påverka problemet, det vill säga att någon form av mätning genomförs där situationen före åtgärderna relateras till situationen efter (effektuppföljning) (Brå, 2016:82-84).

Behovet av noggrann dokumentation lyfts fram, särskilt vad gäller att försöka dra slutsatser kring om eventuella effekter (vilka var framgångsfaktorerna, vad fungerade inte?). Dokumentationen bör då tydligt beskriva vilka åtgärder som vidtogs, hur genomförandet gick till samt vilka mål man ville uppnå (Brå, 2016:85). I anslutning till detta betonas också vikten av att granska¹² de mål som var uppställda inför genomförandet av åtgärderna (Brå, 2016:87)

¹² Ett verktyg för att ta bäring på målformuleringen är ”SMART” som presenteras på s.67 i ”Samverkansboken” (Brå:2016)

3.10 Processbild: Uppföljning

Vad gäller uppföljning av det arbete som sker inom de olika samverkansgrupperna så är det relativt stora skillnader. Några samverkansgrupper har tydliga rutiner kring uppföljning medan andra inte har det. Gemensamt för samtliga utvärderade festivaler är att de har någon form av operativt uppföljningsmöte under pågående festival, där gårdagens händelser ventileras och där fokus ligger på kommande kvälls händelser.

Ja det funkade ju jättebra, där hade vi möten varje dag under festivalens gång, vid lunch och går igenom dagen innan, hur kvällen skall vara, vilka artister är det, när kommer det peaka och allt det där – och går igenom vad som har hänt.

[Säkerhetspersonal, samverkan Putte i parken/Karlstad]

Vidare görs en hel del uppföljningar i form av till exempel ”erfarenhetsberättelser” och ”villkorsuppföljning”, mitt intryck är att dessa uppföljningar till övervägande del är riktade in mot den egna organisationen. Gemensamt för flera samverkansgrupper är att de har någon form av uppföljningsmöte i samverkansgruppen någon månad efter genomförd festival. Vissa menar att uppföljningsmötet också kan ses om det första mötet inför kommande års festival. De flesta samverkansgrupper har arbetat tillsammans i flera år och tycker sig kunna verksamheten bra, vilket skulle förklara att behovet av uppföljning inte är lika stort.

Flera aktörer i de undersökta samverkansgrupperna upplever att de är ganska dåliga på uppföljning, särskilt vad gäller att dokumentera.

Kommentar: Mitt intryck är det finns en ”dokumentationsblyghet” i flera av samverkansgrupperna. Att flera upplever att de är dåliga på att dokumentera och att göra uppföljningar kan eventuellt förklaras av två omständigheter som bitvis hänger ihop. Dels adresseras inte uppföljningen tidigt i samverkansprocessen, dels fördjupas inte arbetet med målformuleringar. Det är rimligt att tänka sig att mer genomarbetade målformuleringar också förenklar arbetet med uppföljning. Mitt intryck är att ett övergripande mål som ”trygg och säker festival” kan bli svårt att följa upp, vilket talar för att ett sådant mål bör brytas ner i delmål. Delmål som kopplas till den lokala problembilden på den aktuella festivalen. Ett, i mina ögon, föredömligt exempel på målformulering är från Emmabodafestivalen och deras satsning riktad mot kvinnliga narkotikamissbrukare. De hade ett tydligt mål, med referensvärden, och kunde på ett relativt enkelt sätt utvärdera sin insats. Ytterligare ett argument för dokumenterad uppföljning är att när en ny person kommer in i samverkansgruppen, så finns i bästa fall tidigare års erfarenheter av åtgärder och effekter dokumenterad.

3.11 Sammanfattning: Processutvärdering

Inledningsvis diskuterades det urval som gjorts och vilka variabler som kunde tänkas påverka samverkansprocessen. Här görs en återkoppling till de variablerna. Det övergripande intrycket är att samverkan fungerat bra i samtliga samverkansgrupper och även om samverkansgruppen runt Emmabodafestivalen inte fullt ut kunde enas om en gemensam lägesbild kunde de överbrygga det gällande flera andra frågor.

Några skillnader har iakttagits där det finns skäl att tro att de olika variabler som diskuterades i samband med urvalet har spelat in. Angående storstad vs. mindre/mellanstor stad, så framstår det som att i den mindre staden är det fler och tätare möten i samverkansgrupperna, medan i storstaden något färre möten och mer samtal över telefon och mail. Det ligger nära till hands att förklara detta med att i den större staden sker det flera stora evenemang året om, medan för den mindre staden är just den utvärderade festivalen en av några få och ibland kanske det enda evenemanget. För samverkansgruppen i den mindre staden kan det förmodligen vara lättare att under en något längre period hålla fokus just på det aktuella evenemanget. Därmed inte sagt att samverkan är bättre på det ena eller andra stället, det är snarare så att formerna för den varierar. En fördel med de tätare mötena kan förmodligen vara en ökad personkännedom.

Angående arrangör (kommunal eller privat) kanske en utgångshypotes skulle kunna varit att samverkan skulle fungera bättre mellan polis och en kommunal arrangör visavi en privat, men någon sådan skillnad framträder inte i materialet. Engagemanget för frågorna har varit stort hos samtliga arrangörer. Vidare kring frågan om betalande publik eller fri entré samt målgrupp för festivalen så har den frågan inte avspeglats på något kvalitativt sätt i samverkansgruppens arbete. Något specifikt avtryck har inte heller frågan om camping i anslutning till festivalområdet lämnat på samverkansgruppen (förutom olika säkerhetsaspekter runt just camping).

Det samlade intrycket är att samverkansprocesserna till innehåll inte visar på stora skillnader även om formerna för samverkan kan se olika ut.

Nedan följer några reflektioner kring processutvärderingen samt några instick som föll utanför de olika faserna.

Vad gäller ”Samverkansboken” eller *Samverkan i lokalt brottförebyggande arbete*, som är den egentliga titeln, så bör man ha i åtanke att den till väsentlig del utgår från en samverkan mellan polis och kommun och ett sammanhang där samverkansambitioner är väl förankrade i samverkansöverenskommelser och medborgarlöften. Som framgår av utvärderingen så handlar det här om betydligt fler aktörer som, även om ambitioner finns, inte är knutna till varandra genom samverkansöverenskommelser. Utöver det så råder det också stora skillnader i vilka resurser de olika aktörerna disponerar något som sannolikt påverkar tyngden i den egna lägesbilden. Vad gäller samverkan mellan polis och kommun som beskrivs i samverkansboken så framstår de som två relativt jämbördiga parter. I de utvärderade fallen är aktörerna inte jämbördiga vad gäller resurser och förmågan att skapa sin egen lägesbild, något som i förlängningen påverkar i vilken grad de kan påverka den gemensamma lägesbilden. En rekommendation för varje samverkansgrupp är att fundera över hur de säkerställer att den gemensamma lägesbilden är uppbyggd av input från samtliga aktörer.

En intressant fråga som dyker upp under arbetet är hur olika erfarenheter kring åtgärder eller säkerhetsfrågor kan spridas från en festival till en andra. Ovan har vi sett exempel på hur erfarenheter (och nyheter) sprids arrangörer emellan via branschorganisationen Svensk Live. Men intrycket är att kanalerna inte är helt säkerställda och det kan ibland framstå lite slumpmässigt hur informationen sprids och hur den tas emot lokalt. Ett intressant initiativ kommer från länsstyrelsen i Norrbottens län som har en roll som

sammankallande för en större grupp av arrangörer och insatschefer i länet samt andra berörda, något som skulle kunna beskrivas som en regional plattform för erfarenhetsutbyte kring kommande festivaler i länet. Dessa möten sker två gånger per år: ett före sommaren och ett efter. Det senare har då karaktären av uppföljningsmöte. Kanske en roll för övriga länsstyrelser att anamma.

Vad gäller arbete med samverkan på lokal nivå så har den nationella samverkansgruppen haft betydelse i flera fall, särskilt i rollen att betona vikten av samverkan och att enas bakom ett gemensamt budskap. En utmaning för samverkansgrupperna lokalt är att höja sin gemensamma "samverkanskunskap" det vill säga hur får man ut så mycket som möjligt av samverkan och att samverkan, genom ett kunskapsbaserat arbetssätt, leder fram till fungerande åtgärder baserade på väl genomförda orsaksanalyser.

Kring temat orsaksanalyser så finns det åtskilligt att hämta från det kriminologiska fältet. Det finns flera teorier som på olika sätt förklarar varför människor begår brott. Bara som ett exempel kan frågan om sexuella ofredanden diskuteras utifrån bakgrundsfaktorer hos gärningspersonen som pressar (push) hen att begå brott alternativt diskutera frågan utifrån dragningskraft (pull) i att begå brott det vill säga vad består belöningen i; och i vilken grad är det sexuella ofredandet ett utslag av ett rationellt agerande visavi stundens ingivelse. Genom ökade kriminologiska insikter ökar också förmågan att kritiskt reflektera över de åtgärder som vidtas.

En fundering gäller möjligheten att samordna nationella och andra grupperingar inom samverkan/evenemangssäkerhet. Det finns ett antal "kompetensnav" där frågor rörande trygga och säkra evenemang hanteras: den nationella samverkansgruppen för trygga och säkra evenemang; Stockholms stads evenemangssäkerhet (kretsen runt We Are Sthlm); MSB med arbetet kring Säkerhetsguide för evenemang; samt Karlstad universitet med kurser i evenemangssäkerhet. Ett forum för dessa grupper skulle förmodligen kunna ge intressant input för samverkansgrupperna på lokal nivå.

4 Effektutvärdering

4.1 Reservationer

Föreliggande utvärdering har som ambition att också studera effekter av de åtgärder som har satts in. Inom det samhällsvetenskapliga området är det inte helt okomplicerat att mäta effekter. Vad gäller utvärderingen av de sex festivalerna så finns det omständigheter som gör att resultaten inte kommer kunna säkerställa att en viss åtgärd alltid kommer leda till viss effekt och hur stor den eventuella effekten kommer att vara. Snarare är det så att med viss argumentering och utifrån vissa antagande så kommer vissa åtgärder peka mot effekter åt ettdera hållet.

Ett problem, som utvärderingen har att förhålla sig till gäller avsaknad av kontrollgrupp. Det optimala för att utvärdera om en åtgärd har effekt är att ha en kontrollgrupp som inte utsätts för åtgärden, något som kan ge stöd åt slutsatser om att en viss åtgärd ger viss effekt. I fallet med festivalerna så sker en jämförelse mellan år 2016 och 2017, som om 2016 vore en kontrollgrupp. Om festivalen 2016 hade haft samma artister, samma väder, samma publik som under 2017, så hade det närmast sig en faktisk kontrollgrupp.

Bara en sådan omständighet som hastiga väderomslag kan påverka händelserna på en festival.

Det är en parameter man skall ha med, för som sagt, vi hade det riktigt stökigt när Ramones spelade, vi tänkte hur skall detta sluta, för folk var helt galna mer eller mindre, å det var väl musiken som gjorde det, men då kom det där skyfallet, å precis var det som att alla bara försvann hem. [Kommunal tjänsteman, samverkan Stadsfesten i Skellefteå]

Ett annat problem har att göra med det faktum att det inte bara är en (1) åtgärd som har vidtagits, utan flera. En kvantitativ undersökning med ett rikt statistiskt material kan till exempel arbeta med verktyg som multipel regressionsanalys för att fastställa vilken påverkan olika åtgärder (oberoende variabler) kan tänkas ha. Vad gäller den genomförda utvärderingen så utgörs empirin av data som inte så lätt låter sig kvantifieras, och inte heller separeras. Som framgick av redovisningen av genomförda åtgärder så är dessa ofta sammanflätade med varandra, som t.ex. utbildning, prioritering och "alla på tårna". Det finns vissa kvalitativa skillnader dem emellan, men att utreda var det ena slutar och det andra börjar fyller inte någon egentlig funktion i detta sammanhang. Ambitionen har istället varit att försöka kartlägga hur de olika åtgärder som samverkan mynnat ut i avspeglas i antalet polisanmälningar. Något linjärt samband mellan åtgärd och effekt kommer inte presenteras utan istället kommer resonemang, med empiriskt stöd, föras kring eventuella effekter.

4.2 Brottskategorier, gruppering och sammanhang

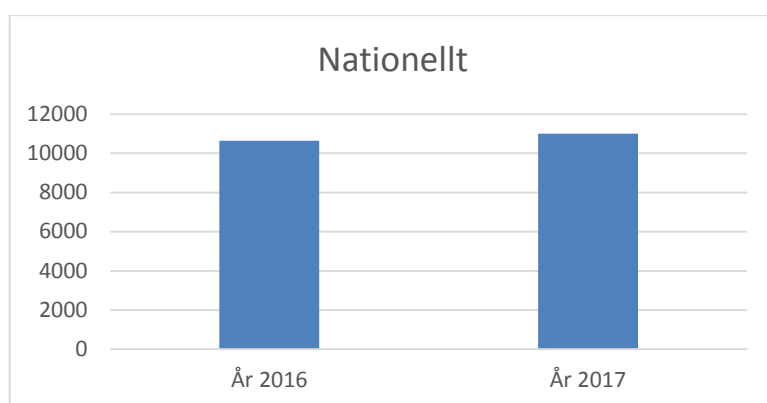
För de utvärderade grupperna så är det två brottskategorier som kommer undersökas: *sexuella ofredanden (ej blottning)* och *misshandel (inkl grov)*. Andra brottskategorier hade kunnat vara aktuella, som till exempel rån; brottet förekommer förvisso, men i väldigt liten utsträckning så därför upplevs det inte som angeläget att ha med den kategorin. Vad gäller brottskategorin misshandel så har ingen samverkansgrupp ägnat brottet särskild uppmärksamhet, men ett rimligt antagande är att misshandel är en brottstyp som underförstått adresseras i samband med tillståndsfrågor, som till exempel antalet ordningsvakter kopplade till serveringsområden och dylikt. För Emmabodafestivalen kommer ytterligare två brottskategorier redovisas. Dels narkotikabrott, då samverkansgruppen (eller delar av gruppen) valde att prioritera frågan. Narkotikabrottsligheten på Emmabodafestivalen var också en bidragande orsak till att festivalen ur ett polisiärt perspektiv kom att klassas som särskild händelse. Dessutom kommer våldtäkter redovisas för Emmabodafestivalen och hade även redovisats för de andra festivalerna om det hade förekommit där, men så var inte fallet.

Med utgångspunkt från *polisanmäld brottslighet, åtgärder* och *effekt* kommer festivalerna delas in i fyra grupper: där Luleå och Skellefteå är i samma grupp; We Are Sthlm och Putte i parken/Karlstad utgör en grupp; Way Out West en egen grupp; samt Emmaboda utgör en egen grupp.

Nedan kommer de utvalda brottskategorierna att relateras till en lägesbild för riket (2016 och 2017) och den aggregerade bilden för samtliga festivaler kommer relateras till bilden för riket. Vad gäller kriminalstatistik kring både sexuella ofredanden och misshandel så är den behäftad med ett problem gällande stora mörkertal. Det vill säga

hur stor andel av den totala brottsligheten som kommer till polisens kännedom genom anmälningar. Med utgångspunkt från den årligen återkommande NTU¹³ (Nationella trygghetsundersökningen), som bland annat ställer frågor kring utsatthet för brott kan uppskattningar av mörkertalet göras. Vad gäller brottet *sexuella ofredanden* är det inte orimligt att den anmälda brottsligheten endast utgör 1/5 av den faktiska brottsligheten, eller uttryck annorlunda att 80 procent av de sexuella ofredandena faktiskt inte anmäls. Av den anledningen är det viktigt att försöka utreda om en eventuell ökning (eller minskning) av antalet anmälda sexuella ofredanden handlar om förändringar av den faktiska brottsligheten eller om förändringar av benägenheten att anmäla. Ett exempel på vad som kan påverka benägenhet att anmäla sexuella ofredanden är förändrade attityder i samhälle. Andra exempel är relation till gärningspersonen, hur allvarligt brottet är samt en bedömning av huruvida polisen kommer kunna göra något i ärendet. Vad gäller anmälda fall av misshandel så utmärks även den brottskategorin av höga mörkertal, om än något lägre än för sexuella ofredanden. Uppskattningar görs att ca: 30 procent av samtliga misshandelsfall kommer till polisens kännedom. (Brå 2018:1)

Diagram 1. Polisanmälda sexuella ofredanden nationellt

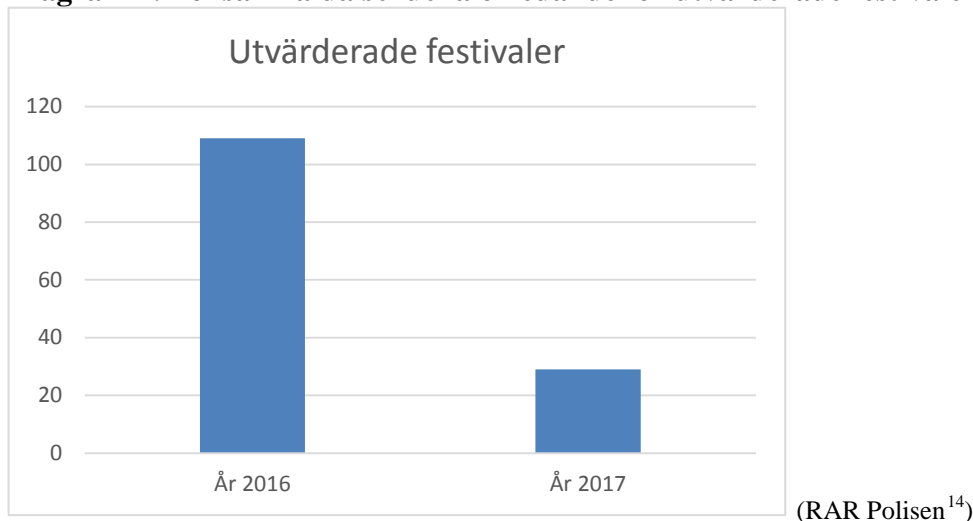

(Kriminalstatistik, anmälda brott 2017, Brå:2018)

Från diagram 1 framgår att det inte är några stora förändringar mellan år 2016 och 2017, endast en marginell ökning på 3 procent. Vad gäller sexuella ofredanden så är det ett brott som i 9 fall av 10 drabbar kvinnor/flickor och vad gäller misstänkta gärningspersoner så är nästan 10 av 10 män (98 procent).

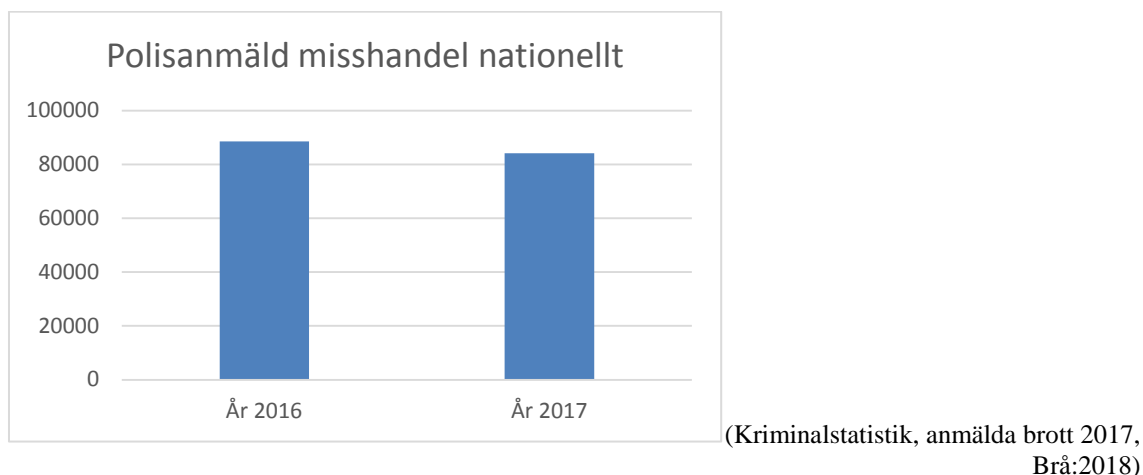
¹³ Nationella trygghetsundersökningen 2017 (Brå:2018)

Diagram 2. Polisanmälda sexuella ofredande för utvärderade festivaler

Den samlade statistiken rörande sexuella ofredanden för de utvärderade festivalerna ger en tydlig indikation om en förändring. Antalet polisanmälda sexuella ofredanden har minskat från 109 till 29, det vill säga en minskning med 73 procent. Vad gäller resonemang om mörkertal och förändring av anmälningsbenägenhet så bedöms det inte som sannolikt att anmälningsbenägenheten skulle ha minskat från år 2016 till 2017, särskilt inte mot bakgrund av en rad olika insatser som gjorts på området som ökade möjligheter att anmäla direkt på plats, hjälp och stöd till offer samt olika normbrytande samt attitydförändrande aktiviteter. Det är åtgärder som snarare pekar i riktning mot minskade mörkertal, vilket öppnar upp för en spekulation om att den faktiska minskningen av brottsligheten är ännu större.

Diagram 3. Polisanmäld misshandel nationellt

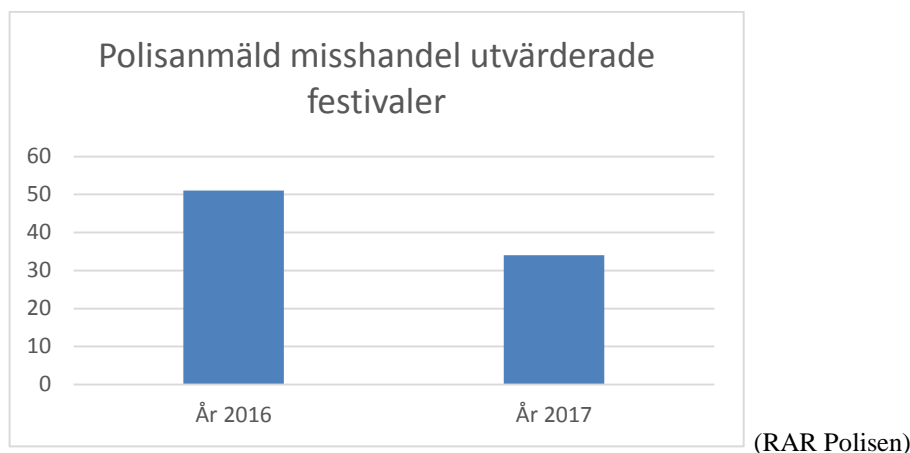

Vad gäller antalet fall av polisanmäld misshandel så är det inga stora förändringar från det ena året till det andra, till skillnad från sexuella ofredanden är det dock fråga om en minskning med 5 procent. En intressant trend, som kan ha beröringspunkter med publika evenemang är att kvinnors andel bland offren har ökat de senaste åren och

¹⁴ De statistiska uppgifterna är hämtade från registrerade anmälningar på (eller i direkt anslutning till) de aktuella festivalområdena under de aktuella datumen. Brotsdatum har varit vägledande för urvalet, vilket då också inkluderar anmälningar som inkommit i efterhand.

uppgick år 2017 till 44 procent. Det är stora skillnader mellan misshandel av kvinnor och misshandel av män gällande var det sker och relation till gärningspersonen. För kvinnor som offer är den vanligast förekommande situationen (63 procent) att misshandeln sker inomhus och att offret är bekant med gärningspersonen. För män gäller i princip det omvända, den vanligaste kategorin (41 procent) är utomhus och offret är obekant med gärningspersonen (Brå:2018).

Diagram 4. Polisanmäld misshandel för utvärderade festivaler

Den bild som ges av antalet polisanmälda fall av misshandel är en minskning från 51 fall år 2016, till 34 fall år 2017, vilket då innebär en minskning med dryga 30 procent. Vad gäller mörkertalen så är de generellt sett lägre vad gäller misshandel i förhållande till sexualbrott (det vill säga att misshandelsbrott anmäls i högre utsträckning), dessutom torde många av de insatser som förvisso i första hand gällt sexuella ofredanden även inkludera misshandel – vad gäller till exempel anmälningsresurser på plats. Därför är det inte rimligt att förklara nedgången gällande misshandelsfall med att anmälningsbenägenheten gått ner. Istället finns det goda skäl att anta att den faktiska brottsligheten gått ner.

Sammanfattningsvis vad gäller båda brottskategorierna *sexuella ofredanden* och *misshandel* så visar de på nationell nivå endast marginella variationer (sexuella ofredanden +3 procent, misshandel -5 procent). Ser vi till den aggregerade bilden för de utvärderade festivalerna så är det en tydlig nedgång gällande polisanmälda brott, för sexuella ofredanden en minskning med dryga 70 procent och för misshandel med dryga 30 procent.

Till minskningen skall också läggas ett antagande om att mörkertalet för båda brotten i dessa sammanhang kan ha minskat, det vill säga benägenheten att polisanmäla har ökat. Om en sådan spekulation är riktig skulle det innebära att den faktiska brottsligheten minskat mer än den anmälda, det vill säga mer än 73 procent för sexuella ofredanden och mer än 33 procent för misshandel.

4.3 Effekter utvärderade festivaler

Tabell 1. Polisanmälda brott för utvärderade festivaler

		År 2016	År 2017	Δ
Luleå hamnfestival				
	Misshandel	3	7	(+4)
	Sexuellt ofredande	1	4	(+3)
Stadsfesten Skellefteå				
	Misshandel	8	4	(-4)
	Sexuellt ofredande	1	2	(+1)
Putte i parken/Karlstad				
	Misshandel	2	3	(+1)
	Sexuellt ofredande	32	3	(-29)
We Are Sthlm				
	Misshandel	30	6	(-24)
	Sexuellt ofredande	69	8	(-61)
Way out west				
	Misshandel	2	5	(+3)
	Sexuellt ofredande	1	0	(-1)
Emmabodafestivalen				
		6	9	(+3)
	Sexuellt ofredande	5	12	(+8)
	Våldtäkt	1	4	(+3)
	Narkotikabrott	130	336	(+206)

Källa: RAR Polisen

I tabellen ovan framkommer både likheter och skillnader vid en jämförelse från år 2016 till 2017. För flera festivaler oavsett brottskategori så är det endast små förändringar, samtidigt som det är frågan om relativt få brott. Tre festivaler visar på stora förändringar från det ena året till andra, som We Are Sthlm (båda brottskategorierna), Putte i parken/Karlstad (sexuella ofredanden), Emmabodafestivalen (narkotikabrott). Utifrån tabellen ovan har festivalerna delats in i fyra grupper. Luleå och Skellefteå utgör en grupp då den anmälda brottsligheten på dessa festivaler är relativt lika, förhållandevis låg frekvens och förändringar som ligger på mellan 1 till 4 anmälningar.

En annan grupp utgörs av We Are Sthlm och Putte i parken/Karlstad båda festivalerna visar på stor skillnaden från år 2016 till år 2017. För We are Sthlm gäller det båda brottskategorierna och för Putte i Parken gäller det sexuella ofredanden (misshandel låg på en relativt låg nivå redan 2016). Way Out West utgör en egen grupp – där de anmälda brotten är få och likaså förändringarna från det ena året till det andra. Även Emmabodafestivalen utgör en egen grupp bland annat beroende på att här gjordes en särskild insats riktad mot narkotikabrott, vilket också avspeglas tydligt i statistiken.

Vid genomgången av de olika festivalerna så kommer uppgifter från respektive lägeskommun utgöra ett referensvärde, som då tar bäring på hur mycket de olika brottskategorierna förändrats från det ena året till det andra. För de festivaler som har ett evenemang av stadsfestivalskaraktär så är det förmodligen mer relevant att jämföra med den lokala situationen över året, som till exempel för Stadsfesten i Skellefteå, Luleå Hamnfestival, Putte i parken (Karlstad) samt We Are Sthlm, samtliga dessa fyra festivaler har en stark lokal förankring, och en primär målgrupp är besökare från lägeskommunen. För Way Out West (Göteborg) och för Emmabodafestivalen, så lockar de besökare från ett betydligt vidare område vilket gör att den lokala (kommunala) bilden inte står i samma relation till händelserna på festivalen.

4.3.1 Luleå Hamnfestival och Stadsfesten i Skellefteå

Både Skellefteå och Luleå kommun tillhör Region Nord¹⁵, vad gäller polisens regionala indelning. Nedan kommer den regionala bilden tillsammans med de kommunala bilderna vad avser antalet anmälda brott för aktuella brottskategorier att redovisas.

Tabell 2. Region Nord

		År 2016	År 2017
Region Nord	Misshandel	7204	6904
	Sexuellt ofredande	840	968
Luleå kommun	Misshandel	565	547
	Sexuellt ofredande	39	63
Luleå hamnfestival	Misshandel	3	7
	Sexuellt ofredande	1	4
Skellefteå kommun	Misshandel	559	498
	Sexuellt ofredande	71	72
Stadsfesten Skellefteå	Misshandel	8	4
	Sexuellt ofredande	1	2

Till att börja med framgår att i regionen vad gäller antalet fall av anmäld misshandel så ligger det helt i linje med minskningen nationellt, båda indikerar en minskning på ca: 5 procent. Däremot vad gäller sexuella ofredanden så framkommer en betydande ökning för Region Nord på dryga 15 procent. Förvisso var det också en ökning nationellt men endast på 3 procent. Vad gäller kommunal nivå så framgår att antalet anmälda brott inte varierat nämnvärt från det ena året till det andra med undantag för antalet anmälda sexuella ofredanden i Luleå kommun som ökat med dryga 60 procent. Gemensamt för de två festivalerna är att det handlar om relativt små förändringar, en handfull fler eller färre anmälningar, vilket kan vara svårt att dra några egentliga slutsatser från.

Det preventiva arbetet visar på likheter och även om de båda samverkansgrupperna har en lång tradition av samverkan så har de tagit intryck och låtit sig påverkas av den nationella gruppens arbete, samtidigt som det på båda ställena parallellt har pågått ett lokalt arbete med särskild fokus på sexuella ofredanden. Ingen av dessa festivaler har

¹⁵ Fram till 2014 redovisades Brå:s statistik över antalet anmälda brott länsvis, från och med 2015 utgör nuvarande polisregioner den regionala enhet som statistiken presenteras i.

upprättat en ”krim-jour” med utredare på plats, även om det i Skellefteås fall har vidtagits åtgärder för att underlätta polisanmälningar.

Från samverkansgruppen i Luleå framgår också ett tydligt arbete efter den s.k. Kronobergsmodellen, som bland annat handlar om direktförverkande av alkohol särskilt bland ungdomar. Båda samverkansgrupperna har arbetat med att öka engagemanget och kunskapen bland vakter och funktionärer, och en ambition har funnits om ökad synligheten särskilt för polis och ordningsvakter. Min bedömning är att det är svårt att konstatera någon effekt av de genomförda åtgärderna, från det ena året till det andra. Främst beror det på att antalet anmälningar är relativt få, vilket i sig bör tolkas positivt.

4.3.2 *We Are Sthlm och Putte i parken/Karlstad*

Nedan kommer den regionala bilden tillsammans med de kommunala bilderna vad avser antalet anmälda brott för aktuella brottskategorier att redovisas.

Tabell 3. Region Stockholm och region Bergslagen

		År 2016	År 2017
Region Stockholm	Misshandel	24564	23318
	Sexuellt ofredande	2480	2496
Stockholms stad	Misshandel	11342	10520
	Sexuellt ofredande	1048	965
We Are Sthlm	Misshandel	30	6
	Sexuellt ofredande	69	8
Region Bergslagen	Misshandel	7477	6552
	Sexuellt ofredande	926	837
Karlstads kommun	Misshandel	610	559
	Sexuellt ofredande	133	81
Putte i parken/Karlstad	Misshandel	2	3
	Sexuellt ofredande	32	3

Att We Are Sthlm (WAS) och Putte i Parken (PIP) hanteras i samma grupp bygger på likheter i två avseenden, dels hade båda festivalerna relativt högt antal sexuella ofredanden efter 2016-års festival, dels hade båda festivalerna väsentligen lägre antal

anmälningar efter 2017-års festival. Sett till enbart kategorin sexuella ofredanden så minskade antalet anmälningar med ca: 90 procent från år 2016 till år 2017, för respektive festival. För WAS minskade också antalet anmälningar för misshandel kraftigt. Från 30 anmälningar 2016 till 8 år 2017.

På regional nivå (Stockholm och Bergslagen) så är antalet anmälningar relativt stabilt. Misshandel minskar i båda regionerna, i linje med minskningen nationellt. Nämnvärt är att för Region Bergslagen minskar sexuella ofredanden med ca: 10 procent, vilket går mot den nationella bilden som visar på en ökning med 3 procent för riket.

På kommunnivå visar statistiken en minskning för både Stockholm (-8 procent) och Karlstad (-39 procent), i båda fallen kan minskningen på kommunal nivå till stor del förklaras av den minskning som skett på respektive festival. I Stockholm, där minskningen var 83 fall av sexuella ofredande, så förklaras den minskningen till 73 procent (63 fall) av färre antal fall från WAS. För Karlstads kommun var minskningen på 52 fall, varav fler än hälften (29 fall) förklaras av minskningen från PIP. Vad gäller den kommunala nivån så är det tydligt att vad som händer på respektive festival återspeglas, om än i olika grad, i statistiken på kommunal nivå.

För respektive festival (WAS och PIP) har det skett dramatiska förändringar från år 2016 till år 2017. Det handlar om en förändring på cirka 90 procent färre anmälningar. För att få en förståelse så inleder jag med en kort redogörelse för arbetet i respektive samverkansgrupp (som delvis framgår i olika citat ovan). För WAS inleds en accentuering av arbetet kring dessa frågor redan efter 2015-års festival. Ett resultat av det årets festival var att trots ett relativt blygsamt antal anmälningar så spreds en bild av ett ansevärt mörkertal, det vill säga att antalet anmälningar inte alls återspeglade den faktiska brottsligheten. Förutom en rad olika insatser kring normer och attityder som arrangören arbetade med, så fick polisens insatschef det konkreta uppdraget att minska mörkertalet. Den åtgärd som då vidtogs från polisen sida var att etablera en "krim-jour" på plats med civila utredare samt personal från socialtjänst och vittnesstödjare, utöver det utbildades och instruerades övrig personal i att vara behjälpliga med att ta hand om förmodade offer och uppmuntra dem att anmäla eventuella brott de varit utsatta för. Festivalen genomfördes i övrigt på liknande sätt 2016 som tidigare, men antalet anmälningar rörande sexuella ofredande ökade dramatiskt. Uppfattning bland polis och säkerhetspersonal var att det inte fanns några indikationer om att den faktiska brottsligheten hade ökat, snarare var det så att mörkertalet gått ner då en väsentligt högre andel av de sexuella ofredandena polisanmälades.

Ytterligare ett preventivt grepp vidtogs inför 2017 års festival för att minska den faktiska brottsligheten, inte bara mörkertalet. Den åtgärd som tillkom inför 2017-års festival var att festivalen stängde tidigare, större artister spelade tidigare på kvällen (medan det fortfarande var ljus) samt fler mindre kända artister bokades (istället för större "affischnamn").

I övrigt behöll festivalen samma åtgärder som tidigare år (med till exempel krim-jour på plats). Dessa nya åtgärder, förmodligen i kombination med de tidigare genomförda åtgärderna bidrog till en minskning av antalet anmälda sexuella ofredanden med 90 procent. Det är inte sannolikt att minskningen av antal anmälningar kan förklaras av högre mörkertal, då de åtgärder som vidtogs för att minska mörkertalet 2016 användes

även 2017. Något som talar för att den dramatiska minskningen av antalet anmälda sexuella ofredanden under 2017-års festival svarar mot en minskning av den faktiska brottsligheten under festivalen.

På toppen av ett ambitiöst säkerhetsarbete är det två åtgärder som blir särskilt intressanta för WAS. Dels åtgärden med en delvis utlokaliserad polisstation med möjligheter att ta emot anmälningar på plats, vilket skedde 2016. Den andra åtgärden är det ”skruvande” som arrangören gör gällande vilka artister som uppträder och när, samt att festivalen stängde tidigare på kvällen.

Situationen för Putte i parken/Karlstad är inte helt olik WAS vad gäller antalet anmälda sexuella ofredanden under 2016, vilket visade på en dramatisk ökning. Inför 2017 års festival så vidtogs en rad åtgärder för att komma tillrätta med situationen och för att händelserna 2016 inte skulle upprepas under 2017-års festival. Det beslutades om en rad åtgärder, som kameraövervakning, ökad synlighet bland säkerhetspersonal och polis och arbete lades också på att skapa medvetenhet och engagemang för dessa frågor bland festivalpersonal.

Utöver dessa åtgärder tas det också initiativ från polisen att upprätta en station på området med erfarna utredare som direkt kunde vidta rätt förstahandsåtgärder samt att arrangören väljer bort vissa typer av akter och artister som funnits med tidigare år. I likhet med WAS så resulterar detta i en nedgång vad gäller anmälda sexuella ofredande med närmre 90 procent. Trots de relativt få sexuella ofredanden som ändå anmäldes 2017 så finns det skäl att tro att mörkertalen gick ner från 2016 till 2017 inte minst med stöd från resultaten från WAS året innan. Vad gäller PIP så blir det mer genomgripande förändringar gällande åtgärder i samband med 2017-års festival, och om WAS var en tre-steps raket (2015 - mer traditionellt säkerhetsarbete, 2016 - Krim-jour, 2017 justering artister) så bränner PIP i Karlstad av hela tre-steps raketen sommaren 2017 och når en lika kraftig nedgång som WAS efter genomförd festival 2017.

We Are Sthlm (WAS) och Putte i parken (PIP) är två festivaler som skiljer sig från varandra vad gäller både upplägg och målgrupp. WAS är en utpräglad ungdomsfestival som framförallt riktar sig till ungdomar i Stockholmsområdet. Festivalen, som arrangeras av Stockholms stad har en ambition att inte bara erbjuda intressanta artister och uppträdande utan också en rad andra aktiviteter, som t.ex. att uniformsyrkorna visar upp sig och berättar om sin verksamhet. Min uppfattning av festivalen är att den omgärdas av ett socialt engagemang, inte minst för ungdomar från mer utsatta delar av staden. Vad gäller PIP så är det ett festivalkoncept som har satts upp i några städer under sommaren de senaste åren. Utöver Karlstad (som omfattas av utvärderingen) så har festivalen också ägt rum i Leksand, Karlskoga, Linköping och Stockholm. Arrangör för festivalen är ett privat evenemangbolag, som utöver Putte i Parken också arrangerar andra evenemang. Gällande festivalen i Karlstad så har den en betydligt bredare målgrupp än vad som varit fallet med WAS. Både festivalerna har fri entré och ett avgränsat festivalområde.

Från arrangörsperspektivet (kommunalt WAS och privat PIP), så finns i båda fall ett engagemang i både det lokala samverkansarbetet och i mer övergripande sammanhang. Det bolag som ligger bakom PIP har varit engagerade som bland annat styrelserepresentanter i Svensk Live (som är en aktör i den nationella gruppen) och

några av de som arbetat med säkerhet för WAS har också skapat utbildningar och informationsmaterial kring evenemangssäkerhet för andra arrangörer inom Stockholms stad.

4.3.3 Way Out West (Göteborg)

Nedan kommer den regionala bilden tillsammans med den kommunala bilden vad avser antalet anmälda brott för aktuella brottskategorier att redovisas.

Tabell 4. Region Väst

		År 2016	År 2017
Region Väst	Misshandel	15212	14666
	Sexuellt ofredande	1577	1925
Göteborgs kommun	Misshandel	5375	5102
	Sexuellt ofredande	473	463
Way Out West	Misshandel	2	5
	Sexuellt ofredande	1	0

På regional nivå framgår att anmälda sexuella ofredanden ökat mer i Region Väst (+22 procent) i förhållande till riket (+3 procent). Ökningen i regionen återspeglas inte i kommunen, som istället visar på en marginell nedgång. Vad gäller antalet polisanmälda fall av misshandel så följer både Göteborgs kommun och Region Väst utvecklingen för riket som visar på viss minskning.

Som framgår av tabellen ovan så är misshandel och sexuella ofredanden en marginell förekomst på Way Out West. Även om antalet fall av misshandel ökade med 3 anmälningar får det fortfarande betraktas som marginellt.

Vad gäller samverkansarbetet kring Way Out West så har det pågått under flera år, men de senare åren utmärks av bättre och tätare samverkan mellan arrangör och polis. Det finns också ett engagemang kopplat till den nationella gruppen från både arrangören och polisen. Utbildningsinsatserna har under de senaste årens festivaler blir mer omfattande och mer inkluderande för olika typer av personal och funktionärer, vilket beskrivs ha skapat engagemang och delaktighet bland personalen. I samband med dessa utbildnings- och informationsinsatser har också energi lagts på att diskutera vad en förändrad lägesbild vid ett "omfall" kan innebära, som till exempel hastigt ändrade prioriteringar och arbetsuppgifter. Ett omfall kan handla om plötsliga och extrema väderförhållanden, men också ett terrorangrepp. Vad gäller Way Out West så finns också utredningsresurser på plats.

En förklaring till varför det är mycket låg frekvens av anmäld misshandel och sexuella ofredanden kan vara de åtgärder som samverkansgruppen arbetar med, men förklaras

förmodligen också av den blandade line-up av artister som till viss del varit Way Out Wests signum, en mix av gamla rock-ikoner och mer listaktuella artister. Något som avspeglas i en blandad åldersstruktur bland besökarna på festivalen. I relation till hur stor publiken är på Way Out West är det förmodligen mindre risk att drabbas av misshandel eller sexuella ofredanden här än på de flesta andra ställen i centrala Göteborg.

4.3.4 Emmabodafestivalen

Nedan kommer den regionala bilden tillsammans med den kommunala bilden vad avser antalet anmälda brott för aktuella brottskategorier att redovisas.

Tabell 5. Region Syd

		År 2016	År 2017
Region Syd	Misshandel	17332	16778
	Sexuellt ofredande	1869	1926
	Våldtäkt	1124	1240
	Narkotikabrott	16407	18154
Emmaboda kommun			
Emmaboda kommun	Misshandel	116	75
	Sexuellt ofredande	12	18
	Våldtäkt	2	7
	Narkotikabrott	221	414
Emmabodafestivalen			
Emmabodafestivalen	Misshandel	6	9
	Sexuellt ofredande	5	12
	Våldtäkt	1	4
	Narkotikabrott	130	336

I samband med utvärderingen av Emmabodafestivalen förs två nya brottskategorier in: våldtäkt och narkotikabrott. Våldtäkt hade varit med för de andra festivalerna om det skett där, men någon våldtäkt har inte anmälts från festivalerna under de aktuella datumen.

Angående narkotikabrott finns det med av den anledningen att frågan prioriterades upp av delar av samverkansgruppen och narkotikafrågan var också en bidragande orsak till att festivalen kom att klassas som särskild händelse ur ett polisiärt perspektiv. Narkotikabrottslighet kräver också ett särskilt omnämnde vad gäller statistik över anmälda (eller snarare registrerade) narkotikabrott, då det mer avspeglar polisens prioriteringar (resurser till att beivra narkotikabrott) än en spegling av narkotikabrottsligheten generellt i samhället. Vad gäller mörkertal och narkotikabrott så handlar det om en helt annan nivå, och även om polisen satsar hårt på att beivra narkotikabrott så kommer endast en bråkdel av de brott som begås att komma till polisens kännedom.

Vad gäller den nationella bilden för de ny tillkomna brotten våldtäkt och narkotikabrott så har antalet anmälda brott i dessa kategorier ökat med 10 procent vardera för riket. För Region Syd så visar statistiken att regionen till största del följer utvecklingen för riket gällande dessa två brottskategorier.

Angående Emmaboda kommun så är det en kommun med ca: 9000 invånare, vilket innebär att besökarna till festivalen utgör ett större antal än kommuninvånarna. En stor andel av festivalbesökarna är tillresta från andra svenska städer. Det är tydligt hur brottsligheten under Emmabodafestivalen återspeglas i den kommunala lägesbilden för de undersökta kategorierna. Vad gäller sexuella ofredande och våldtäkt så sker ungefär hälften av dessa (anmälda) brott i Emmaboda kommun i samband med Emmabodafestivalen. Vad gäller narkotikabrott så är det mer än hälften. För misshandel är kopplingen inte lika tydlig och endast ca: 10 procent av anmäld misshandel kan kopplas till festivalen.

Angående sexuella ofredanden så ökade förvisso anmälningarna från 5 (år 2016) till 12 (år 2017), även om de i sammanhanget får betraktas som relativt få, så kan en förklaring också ligga i den prioritering som även gjordes mot sexuella ofredanden. En tänkbar förklaring till ökningen kan vara fler poliser och utredningsresurser på plats vilket bidrar till en lägre tröskel för att göra en anmälan – och därmed ett lägre mörkertal. Det mest iögonfallande, gällande Emmabodafestivalen, är den dramatiska ökningen av narkotikabrott som ökade från 130 till 336, vilket motsvarar en ökning på ca: 260 procent. En ökning som helt och hållet står i relation till den satsning på narkotikabrott som gjordes från polisens sida i samband med festivalen 2017.

4.4 Sammanfattning: Effekter

Inledningsvis gjordes en reservation angående effekter och det problematiska i att fastställa att en åtgärd mynnar ut i viss effekt. Det är bra att inte släppa den problematiken helt. För även om åtgärderna "krim-jour" på plats och att anpassa (skruva på) utbudet tycks ha haft stor påverkan både på mörkertal och faktisk brottslighet, så är de samtidigt åtgärder på toppen av en rad andra åtgärder. Att leda i bevis, vilken åtgärd som hade störst effekt, är förmodligen ett projekt som är dömt att misslyckas. Kanske får man nöja sig med att konstatera att sammantaget gav de insatta åtgärderna effekt.

En åtgärd, kameraövervakning, tycks inte haft någon effekt gällande fler lagföringar, däremot kan kameraövervakning mycket väl haft effekt som proaktiv, avskräckande, åtgärd. Vad gäller Emmabodafestivalen så visar antalet narkotikabrott att det i princip helt och hållet är en effekt av polisens satsning på problemet. Förmodligen giltigt för alla miljöer där det kan tänkas förekomma narkotika. Vad gäller de två norrländska festivalerna (Luleå Hamnfestival och Stadsfesten i Skellefteå), så utmärks de av ett aktivt samverkansarbete där nya åtgärder vidtas, inte alltid som en direkt följd av föregående års anmälningar, utan också som en del i ett utvecklingsarbete gällande just trygghets- och säkerhetsfrågor på festivaler. I hög grad gäller detta även Way Out West.

En utmaning för de festivaler som inte får ett lika tydligt kvitto på att: "vi gör rätt" (som fallet med Putte i parken och We Are Sthlm) är att inte slappna av utan se samverkansarbetet som en investering mot framtiden och för vad som kan hända. Att

det inte sker stora förändringar från det ena året till det andra, om antalet anmälningar förblir lågt, så bör det också ses som ett kvitto på att ”vi gör rätt”.

Det är också intressant att notera en annan effekt nämligen hur anmälningar från respektive festival påverkar den kommunala lägesbilden angående anmälda brott. För en mindre kommun så kan det bli helt dominerande, men intressant var att viss effekt kunde ses även för Stockholms stad.

5 Avslutande diskussion

En fråga som dyker upp är varför skedde så många sexuella ofredanden på We Are Sthlm och Putte i parken sommaren 2016? Den ena festivalen i Kungsträdgården mitt i centrala Stockholm och den andra hyggligt centralt i Karlstad. We Are Sthlm är en utpräglad ungdomsfestival medan Putte i parken har en betydligt bredare målgrupp. Vad gäller de sexuella ofredanden i samband med Putte i parken så har samtal med både polisens insatschef och aktuell förundersökningsledare gett klara indikationer om att ofredandena riktades mot unga tjejer i samband med artister/akter av typ DJ – Elektronisk dansmusik, förmodligen den typ av musik och artister som de flesta yngre på Putte i parken lockades av. Vad gäller utbudet på We Are Sthlm så är hela utbudet baserat på att attrahera ungdomar. Här finns en tänkbar gemensam variabel, viss typ av musik (vissa artister) och en koncentration av sexuella ofredanden. En av de åtgärder som vidtogs, och som förmodas haft stor effekt på båda festivalerna, var att ändra och justera det aktuella utbudet inför festivalen 2017.

Båda festivalerna har fri entré, vilket skulle kunna innebära att de lockar en delvis annan publik jämfört med en publik som både kan och vill betala för en entrébiljett eller ett festivalpass. Samtidigt finns möjligheten att jämföra de två norrländska festivalerna, den ena (Luleå hamnfestival) fri entré och den andra (Stadsfesten i Skellefteå) betalande publik, och någon märkbar skillnad i antalet anmälda sexuella ofredanden fanns inte där.

Min bedömning är ändå att viss ökad risk föreligger i samband med fri entré och med artister som primärt lockar ungdomar. Vid sådana evenemang bör uppmärksamheten mot sexuella ofredanden vara särskilt stor. En fungerande samverkan är viktig inför den typen av evenemang och särskilt viktig blir arrangörens kunskap om olika artister och när de spelar. En effektiv åtgärd har varit att justera det aktuella utbudet och tidpunkter, både för vissa artisters uppträdande och stängningstid. Ur ett kriminologiskt perspektiv kan det beskrivas som en förändring av tillfällesstrukturen det vill säga möjlighet att begå brott har begränsats. Samtidigt bör uppmärksamhet riktas mot att det kan resultera i åtgärder som blir en inskränkning för de som vill uppleva en särskild artist som kanske väljs bort. Ambitionen bör vara att garantera unga människor, särskilt kvinnor/flickor, rätten att uppleva konserter, oavsett artist, utan en förhöjd risk att utsättas för sexuella ofredanden.

Till slut något om eventuell överförbarhet av den erfarenhet som gjorts av samverkan kring publika evenemang. Min bedömning är att det finns goda förutsättningar att lyfta över den positiva erfarenheten från samverkan till andra tänkbara områden i samhället. Ett exempel skulle kunna vara att öppna dörren till skolans värld. Det är förmodligen ett

område där samverkan kring en gemensam lägesbild, orsaksanalys och åtgärder, skulle kunna bidra till positiva resultat. I likhet med de publika evenemangen är det ett område där långsiktiga mål kan adressera attityd- och normfrågor samtidigt som mer kortsiktiga insatser kan genomföras från ett situationellt perspektiv, men också ur ett brottsoffer- och gärningspersonsperspektiv.

Tack till alla er som delat med er av erfarenheter och på så sätt bidragit med viktig input till utvärderingen. Det har varit en stor förmån att resa runt i landet och träffa så många engagerade ”samverkare”. Min förhoppning är att ni (och många andra) använder den färdiga rapporten som ett stöd för ert fortsatta arbete. Delar av utvärderingen är ett direkt kvitto på att det ni gör, gör ni bra. Stort tack till Thomas K. Pettersson (Polisen i Storgöteborg) för framtagning av statistik runt de aktuella festivalerna. Särskilt tack till professor Sven-Åke Lindgren och Andreas Welin (Polisen i Storgöteborg) som varit med från dag ett med fullt stöd och värdefulla synpunkter.

6 Referenser

- Brottsförebyggande rådet, Brå (2018) *Nationella trygghetsundersökningen NTU 2017*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2018) *Kriminalstatistik, anmälda brott 2017*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2016). *Samverkan i lokalt brottförebyggande arbete*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB (2011), *Säkerhetsguide för evenemang*. Publikationsnummer: MSB262 - oktober 2013
- Nationella Operativa Avdelningen, NOA (2016). *Lägesbild över sexuella ofredanden samt förslag till åtgärder*, Dnr A093.636/2016